

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง แนวโน้มหลักสูตรสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ใน พ.ศ. 2545 นั้น ผู้วิจัยขอเสนอเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 หลักสูตรโดยทั่วไปประกอบด้วย

1. ความหมาย ความสำคัญ หลักการและจุดหมายของหลักสูตร
2. ทฤษฎีหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตรอุดมศึกษา
3. รูปแบบของหลักสูตรอุดมศึกษา
4. ปัญหาการจัดหลักสูตรและปัญหาของหลักสูตรอุดมศึกษา
5. การบริหารหลักสูตร
6. แนวคิด บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 แนวคิดด้านแนวโน้มของหลักสูตร
 - 6.2 แนวคิดด้านการประเมินหลักสูตรและเกณฑ์การประเมินหลักสูตร
 - 6.3 การจัดหลักสูตร และระบบอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น
 - 6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 หลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้านการศึกษา
2. ลักษณะของหลักสูตรอุดมศึกษาไทย
3. พัฒนาการของหลักสูตรสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
4. ขั้นตอนและแนวทางการจัดทำหลักสูตรและการขอเปิดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
5. แนวทางการพิจารณาขอเปิดดำเนินการสาขาวิชา และการพิจารณาหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 หลักสูตรโดยทั่วไป

1. ความหมาย ความสำคัญ หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการเรียนการสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาการจัดการศึกษาที่มีโครงสร้างการจัดวิชาและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้นิยามของหลักสูตรไว้ใกล้เคียงกัน ระดับประถมและระดับมัธยมศึกษา อารง บัวศรี (2504) กัญญา สาธ (2516) สุมิตร คุณานุกร (2523) และสังัด อุทรานันท์ (2527) ให้ความหมายหลักสูตรสรุปได้ว่า คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาที่จัดเรียงลำดับขั้นตอนอย่างดีแล้ว มีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา และการวัดผล สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์การเรียนที่โรงเรียนและครูวางแผนไว้ล่วงหน้าแล้ว จัดให้แก่ผู้เรียนตามระดับชั้น ระดับวัย ความสนใจของนักเรียน ตลอดจนความต้องการของสังคม ทั้งนี้ได้มุ่งหวังให้นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาที่กำหนดไว้

ในระดับอุดมศึกษา หลักสูตรเป็นหัวใจของการเรียนการสอนเช่นกัน ในทัศนะของนักการอุดมศึกษา อาทิ บั๊บ เมธาคณวุฒิ (2524) ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ (2524) และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) หลักสูตรคือแผนของการเรียนการสอน ที่ประมวลความรู้ ประสบการณ์ การประเมินผลที่สถาบันจัดขึ้น ไว้ในรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร ว่าผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร หลักสูตรนั้น ๆ ต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากทบวงมหาวิทยาลัย และนิสิตนักศึกษา ต้องศึกษาตามจำนวนหน่วยกิตและตามปีการศึกษาที่กำหนด

ความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาต่างประเทศ เช่น ฮิลดา ทาบา (Hilda Taba 1962) นิกลีย์ และอีแวนส์ (Neagley and Evans 1967) ทรัมพ์ และมิลเลอร์ (Trump and Miller 1968) กู๊ด (Good 1973) เดวิท แพรท (David Pratt 1980) และเบอร์ควิส (Bergquist 1981) ให้ความสรุปได้ 3 ประเด็น คือ

1. เป็นเนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นตัวกลางถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และ ความชำนาญของคณาจารย์มายังนักศึกษาในการสอนทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน
2. มีโครงสร้างของเนื้อหาวิชาหรือสิ่งเฉพาะที่ต้องสอนเพื่อให้ผู้เรียนจบชั้น หรือได้รับวุฒิปริญญา
3. มีทั้งเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ที่รวบรวมขึ้นอย่างมีระบบ

ความสำคัญของหลักสูตร

ม.ล ปิ่น มาลากุล (2518) นักการศึกษาอาวุโสของไทย ให้ทัศนะว่า การศึกษา คือ เครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ ในด้านการเมือง หรือในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการศึกษา การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำหรับสังคมในการสร้างคนให้เป็นคน และเป็นกำลังคนตามความต้องการ ค่านิยม และอุดมคติของสังคมนั้น ๆ หลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอยู่ภายในส่วนของตนเอง และสัมพันธ์กับองค์ประกอบในส่วนอื่น ๆ ของการศึกษา (ปทีป เมธาคุณวุฒิ 2524)

ดังนั้นการศึกษาก็มีประสิทธิภาพเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่สำคัญ คือ หลักสูตร ถึงจะสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ เพราะหลักสูตรจะกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา ในการที่จะให้ความรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ การปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และการเสริมสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาในทุก ๆ ด้าน (ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา 2525)

เนื่องจากหลักสูตรมีความสำคัญในการจัดการศึกษา ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรของประเทศไทย จึงอยู่ในความควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐทั้ง 3 ระดับ คือ กระทรวงศึกษาธิการ ควบคุมดูแลหลักสูตรระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ส่วนหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมดูแล (สันต์ ธรรมบำรุง 2525)

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นโครงการ และแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายอะไร จะต้องจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องวัดหรือประเมินผลได้ว่าบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้
3. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ สถาบันการศึกษาต้องจัดการศึกษาให้ถึงมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดไว้
4. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกและความคุ้มค่าติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความจริงของงานและพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะ เป็นไปในรูปใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ และความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความจริงของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน หลักสูตรจึงมีความสำคัญในการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายของการศึกษาในการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ

หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

ธวัชชัย ชัยจิระฉายากุล (2527) ได้กล่าวถึงหลักการ และจุดหมายของหลักสูตรพอสรุปได้ว่า ในการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรระดับใดก็ตามผู้รับผิดชอบ มักจะนิยมกำหนดหลักการเอาไว้ในตัวหลักสูตรนั้นด้วย เพราะตามปกติจะกำหนดหลักการก่อนจุดหมายเพราะต้องใช้หลักการเป็นแนวทางในการกำหนดจุดหมายด้วย

หลักการของหลักสูตร ได้แก่ ข้อความที่เขียนขึ้นมาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ และเจตจำนงที่จะดำเนินการในการผลิตคนตามที่หลักสูตรต้องการ หลักสูตรจึงทำหน้าที่เป็นหลัก หรือเกณฑ์กว้าง ๆ ในการกำหนดจุดหมายและโครงสร้างหลักสูตร

ส่วนจุดหมาย (Aim) นั้น จะใช้คำว่า จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ วัตถุประสงค์ก็ได้ และสามารถแบ่งจุดหมายของการศึกษาออกได้เป็น 6 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับการศึกษา ระดับหลักสูตร ระดับวิชา ระดับรายวิชา และระดับการสอน โดยอธิบายความหมายสรุปได้ดังนี้

จุดหมายระดับชาติ เป็นจุดหมายหรือแนวทางในการจัดการศึกษาทั้งหมดของประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงว่าเราจะพัฒนาในด้านใดและระดับใดบ้าง นั่นคือจะให้พลเมืองของประเทศ ได้รับการศึกษาในระดับใดบ้าง และให้มีความสามารถในด้านใดบ้าง

จุดหมายระดับการศึกษา เป็นจุดหมายที่สะท้อนให้เห็นว่า ในการจัดการศึกษาแต่ละระดับ จะมีการผลิตกำลังคน หรือทรัพยากรมนุษย์ในสาขาใดบ้าง ซึ่งหมายถึงว่าจะต้องจัดหลักสูตรประเภทใดบ้างนั่นเอง

จุดหมายระดับหลักสูตร หมายถึงจุดหมายของแต่ละหลักสูตรที่สะท้อนให้เห็นถึงว่า การผลิตกำลังคนประเภทนั้น ๆ จะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องใดบ้าง

จุดหมายระดับวิชา เป็นจุดหมายที่สะท้อนให้เห็นว่าวิชาหรือสาขาวิชานั้น ๆ จะต้องเรียนรายวิชาใดบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์และจำเป็น

จุดหมายระดับรายวิชา เป็นจุดหมายที่สะท้อนให้เห็นถึง เนื้อหาสาระในรูปของหัวข้อ เนื้อหา หรือกิจกรรมที่จะต้องสอน

จุดหมายระดับการสอน เป็นจุดหมายที่สะท้อนให้เห็นรายละเอียดเนื้อหา กิจกรรม การสอน และสิ่งที่มุ่งจะให้ผู้เรียนรู้ในสิ่งที่สอนแต่ละครั้ง

สรุปได้ว่าจุดหมายจะเป็นข้อความที่แสดงถึงความประสงค์ที่จะให้เกิดบางสิ่งบางอย่างในตัวผู้เรียนโดยตรงนั่นเอง ในระดับอุดมศึกษาจากการสัมมนาวิชาการประจำปี 2530 เรื่อง การพัฒนาการผลิตบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2530) ได้มีข้อเสนอว่า หลักสูตรนั้นจะต้องมี จุดมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิตไป เป็นผู้นำของสังคมโดยในระหว่างศึกษาผู้เรียนต้องรับทราบ ลักษณะ และความเป็นไปที่แท้จริงในสังคมปัจจุบัน หลักสูตรจะต้องมีความยืดหยุ่นที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมเสริมหลักสูตรและนอกหลักสูตร ที่จะ เป็นประสบการณ์ จากสถานการณ์จริง เพื่อให้รู้ทันปัญหาต่าง ๆ ของสังคมขณะเดียวกันก็มีอุดมการณ์ที่จะ เป็นผู้นำสังคมไปในทางที่ดี เป็นผู้มีคุณธรรมและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. องค์ประกอบของหลักสูตรอุดมศึกษา

ในส่วนขององค์ประกอบของหลักสูตรอุดมศึกษา ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร

ทฤษฎีหลักสูตร

ทฤษฎีหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีทางการศึกษา ที่จะช่วยให้การบริหารงานเกี่ยวกับหลักสูตร มีคุณค่า มีหลักเกณฑ์ มีหลักการ มีระบบมากยิ่งขึ้น โบแชมพ์ (Beauchamp 1981) ได้ให้ความหมายของทฤษฎีหลักสูตรไว้ว่า คือ ข้อความที่อธิบายความหมายของหลักสูตร โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ขึ้นมาแนวทางการพัฒนา การวิจัย และการประเมินผลของหลักสูตรประกอบกัน แมคเซีย (Maccia 1964 อ้างในสมหญิง จันทุไทย 2530) ได้สร้าง ทฤษฎีหลักสูตรขึ้น 4 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแม่บท เป็นทฤษฎีหลักที่กล่าวถึงหลักการกฎเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปตลอดถึงโครงสร้างของหลักสูตร ทฤษฎีเนื้อหา เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาและกล่าวถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ทฤษฎีจุดประสงค์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของหลักสูตร และทฤษฎีดำเนินการ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงว่า จะทำหรือดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในการสร้างทฤษฎีหลักสูตร เคอร์ (Kerr 1968 อ้างในสมหญิง จันทุไทย 2530) กล่าวว่า มีวิธีสร้างอยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือวิธีอนุমান เป็นวิธีที่อาศัยความรู้จากศาสตร์อื่นมารวมกันเพื่อสร้างทฤษฎีขึ้น และวิธีอุปมานเป็นวิธีรวมเอาทฤษฎีนั้นบ้าง ทฤษฎีนี้บ้างมาผสมกัน อาศัยข้อมูลที่สังเกตได้เป็นเครื่องชี้แนะ

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรแต่ละส่วนมีบทบาทในการกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ซึ่งพิจารณาเป็น 4 ส่วน โดยทั่วไปเรามักจะคุ้นเคยกับบทบาทของการศึกษาทั่วไป (General Education) และการศึกษาวิชาเฉพาะ (Specialized Education) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตรที่เน้นเพื่อการพัฒนาคนและกำลังคนตามเป้าหมายของการศึกษา บ็ทบ เมธาคุณวุฒิ (2524) กล่าวว่า หลักสูตรอีก 2 ส่วนที่มักจะถูกมองข้ามไปก็ คือ Exploratory Education ซึ่งเป็นการจัดหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาที่ตนสนใจ นอกเหนือไปจากวิชาเฉพาะในรายวิชาที่ตน และ Enrichment Education

เป็นการจัดวิชาที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียนซึ่งอาจจะอยู่ในรูปการเข้าร่วมชุมนุม หรือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร ดนตรี กีฬา กรรมการนิสิต หรือชมชนทางวิชาการต่าง ๆ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรอุดมศึกษาว่าเป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งบัณฑิตที่มีความรู้ดี มีความรับผิดชอบ มีรสนิยม รู้จักเลือกและมีวิจารณญาณในทางที่เหมาะสม และสร้างสรรค์ จึงอาจพิจารณาแยกออกได้เป็น 3 ส่วน

ส่วนที่หนึ่ง เป็นเรื่องของวิชาชีพ (Professional Education) เป็นเนื้อหาความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ท้าความเข้าใจ และปฏิบัติได้ในวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง เช่น ครู แพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปนิก

ส่วนที่สอง เป็นเรื่องของการศึกษาทั่วไป (General Education) เป็นเนื้อหาความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะ แนวคิดและบุคลิกที่กว้างขวาง ไม่คิดแคบเฉพาะในสาขาวิชาชีพของตน มีความรับผิดชอบ สร้างเสริมคุณธรรมด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น ประกอบวิชาชีพของตนได้ดี และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ส่วนที่สาม เป็นหลักสูตรวิชาเลือก (Elective Course) ในระดับอุดมศึกษาถือได้ว่าวิชาเลือกเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง เพราะเป็นการให้โอกาสแก่ความสนใจที่กว้างขวางและแตกต่างของผู้เรียน โดยทั่วไปวิชาเลือกมักจะมีในหลักสูตรวิชาชีพ และวิชาการศึกษาทั่วไปอยู่แล้วในบางสาขาเปิดวิชาเลือกอื่น ๆ เพิ่มเติมเห็นอกเห็นใจไปจากวิชาเลือกดังกล่าว ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับของ บัณฑิต เมธาคุณวุฒิ แล้ว Professional Education คือ Specialized Education ส่วน Elective Course รวม Exploratory Education และ Enrichment Education เข้าไว้ด้วยกันนั่นเอง

สำหรับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐถือตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี ของทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานวิชาการและวิชาชีพเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การรับรองวิทยฐานะและมาตรฐานการศึกษา เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2525 (ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2526) ได้กำหนดระบบการศึกษาให้ใช้แบบทวิภาค และอาจมีภาคฤดูร้อนได้สำหรับกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ให้ประกอบด้วยหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะด้าน และหมวดวิชาเลือกเสรี ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต และอย่างมากไม่เกิน 150 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วน

จำนวนหน่วยกิตขั้นต้นของแต่ละหมวดวิชาดังต่อไปนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมายถึง วิชาศึกษาทั่วไปที่ครอบคลุมรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และให้ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชาดังนี้

1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

1.3 กลุ่มวิชาภาษา ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

1.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

ทั้งนี้สำหรับข้อ 1.3 จะเป็นภาษาใดก็ได้ ส่วนข้อ 1.4 จะต้องจัดให้ทั้งรายวิชาวิทยาศาสตร์และรายวิชาคณิตศาสตร์

สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปในลักษณะ เป็นรายวิชาเดี่ยว หรือลักษณะบูรณาการในรูปใดก็ได้ ที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาดังกล่าวข้างต้น

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน หมายถึง วิชาแกน วิชาเฉพาะ และวิชาชีพ ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต ในกรณีที่หลักสูตรใดมีการจำแนกวิชาเฉพาะด้านออกเป็นวิชาเอกและวิชาโท วิชาเอกต้องไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และวิชาโทต้องไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี หมายถึง วิชาใด ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดสอนและจัดให้เป็นวิชาเลือกเสรี และให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต

และเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2532 นี้เอง ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2532 สำหรับหลักสูตรที่จะเปิดใหม่ รวมทั้งหลักสูตรเก่าที่จะปรับปรุงใหม่ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 เป็นต้นไป เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรใหม่นี้ เรื่องระบบการศึกษามีเปลี่ยนแปลง แต่ได้รวมหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี 5 ปี ไม่น้อยกว่า 6 ปี และหลักสูตรต่อเนื่องไว้ด้วยกัน ประเด็นสำคัญที่เปลี่ยนแปลง คือ โครงสร้างหลักสูตรซึ่งใช้คำว่า หมวดวิชาศึกษาทั่วไป แทนคำว่า หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป และหมวดวิชาเฉพาะ แทนหมวดวิชาเฉพาะด้าน รายละเอียดโครงสร้างหลักสูตรมีดังนี้

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย

และจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต และดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชา หรือลักษณะบูรณาการใด ๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ในสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

หมวดวิชาเฉพาะ หมายถึง วิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐานวิชาชีพ และวิชาชีพ ที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติงานได้ โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมดังนี้

1. หลักสูตรปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ให้มีจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะรวมไม่น้อยกว่า 42 หน่วยกิต
2. หลักสูตรปริญญาตรี (4 ปี) ให้มีจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ รวมไม่น้อยกว่า 90 หน่วยกิต
3. หลักสูตรปริญญาตรี (5 ปี) ให้มีจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ รวมไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต
4. หลักสูตรปริญญาตรี (ไม่น้อยกว่า 6 ปี) ให้มีจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ รวมไม่น้อยกว่า 180 หน่วยกิต

สำหรับวิชาเอกต้องมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และถ้าจัดให้มีวิชาโท วิชาโทจะต้องไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต

อนึ่ง จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ให้รวมหมวดวิชาเลือกเสรีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาใด ๆ ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต

จากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2532 จะเห็นได้ว่า โครงสร้างหลักสูตรได้ลดความจำกัดลงและสถาบันอุดมศึกษาจะมีความเป็นอิสระเชิงวิชาการ ในการจัดหลักสูตรเพิ่มขึ้น สำหรับการกำหนดความสำคัญของสัดส่วนในหมวดวิชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทั่วไป วิชาเฉพาะหรือวิชาพิเศษอื่น ๆ นั้นขึ้นอยู่กับโปรแกรมการศึกษานั้น ๆ ครอส (Cross 1975 อ้างใน ปทีป เมธาคุณวุฒิ 2532) ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่า โปรแกรมการศึกษาใด ๆ ก็ตามควรที่จะกำหนดหลักสูตรเพื่อให้บัณฑิตที่จบออกไปมีความเป็นเลิศ (Excellence) ในด้านใดด้านหนึ่งของ 3 ด้านนี้คือ ความเป็นเลิศทางความคิด (วิชาการ) (Excellence

with Ideas) ความเป็นเลิศในการที่จะมีมนุษย์สัมพันธ์กับผู้อื่น (Excellence with People) หรือความเป็นเลิศทางด้านทักษะการปฏิบัติการ (Excellence with Things) ถ้ากำหนดได้ว่าบัณฑิตในโปรแกรมั้น ๆ ควรมีความเป็นเลิศในด้านใด อีก 2 ด้านที่เหลือก็จะเป็นส่วนสร้างเสริมบัณฑิต

3. รูปแบบของหลักสูตรอุดมศึกษา

รูปแบบของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทฤษฎีทางการศึกษา ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และนวัตกรรมทางการศึกษา บ็ทปี เมธาคุณวุฒิ (2532) กล่าวว่า โดยทั่วไปรูปแบบของหลักสูตรมีอยู่ด้วยกัน 6 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Disciplinary of Subject Matter Curriculum)
หลักสูตรประเภทนี้เน้นเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ความรู้ในแต่ละวิชาจะได้รับการจัดเรียงลำดับก่อนหลัง (Logical Sequence) อย่างมีระบบโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น
2. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlation or Correlated Curriculum)
หลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างวิชา ตั้งแต่ 2 หมวดขึ้นไป และยังคงสภาพเนื้อหาวิชาเดิมอยู่ เช่น วิชาประวัติศาสตร์ วิชาวรรณคดี และวิชาสังคมศาสตร์ โดยผู้สอนวิชา วิชาผู้เรียนศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในช่วงนั้น หรือปัญหาทางสังคมในขณะนั้น เป็นต้น
3. หลักสูตรหมวดวิชา (Fusion or Fused Curriculum)
หลักสูตรแบบนี้พัฒนาจากหลักสูตรเนื้อหาวิชาโดยการรวมวิชาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมารวมเป็นหมวดวิชา เช่น วิชา Earth Science เกิดจากการรวมเนื้อหาวิชา Physical Science และ Geography
4. หลักสูตรหมวดวิชากว้าง (Broad-Field Curriculum)
เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาความเป็นกลุ่มก้อนของสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สหวิชา Ecology เป็นวิชาที่สังเคราะห์เนื้อหาวิชาจาก Biological Science, Physical Science และ Social Science เข้ากับวิชา Agriculture โดยใช้รูปแบบของสหสาขาวิชา (Interdisciplinary Framework)

ตัวอย่างของ Broad Field Curriculum ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไปที่จัดขึ้นใน University of Chicago ในราวปี 1940 ในสาขาวิชา Social science ที่กำหนดให้นักศึกษาเรียนในช่วง 2 ปีแรกมีดังนี้

Social Science 1	ที่เรียนรู้เกี่ยวกับ	Great Issues of American Democracy
Social Science 2	ที่เรียนรู้เกี่ยวกับ	Industrial Society, the Individual and Culture
Social Science 3	ที่เรียนรู้เกี่ยวกับ	The Value Problems of Freedom and Control

5. หลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum)

หลักสูตรแกนกลาง คือ หลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันโดยจัดเป็นสหวิชา (Interdisciplinary Courses) โดยยึดหลักการศึกษาดตามสภาพปัญหาของสังคมและตัวบุคคล (Personal-Social Problems Approach) จากการสำรวจของ Carnegie Survey (1975-1976) พบว่าประมาณ 10 % ของสถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรการศึกษาทั่วไปแบบแกนกลาง และ 47% ของผู้สอนพอใจการสอนวิชาการศึกษาทั่วไปที่จัดแบบนี้

6. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum or Activity Curriculum)

หลักสูตรนี้เกิดขึ้นตามแนวคิดของนักมนุษยนิยม (Humanists) ที่ถือว่าผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดการเรียนการสอนเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน

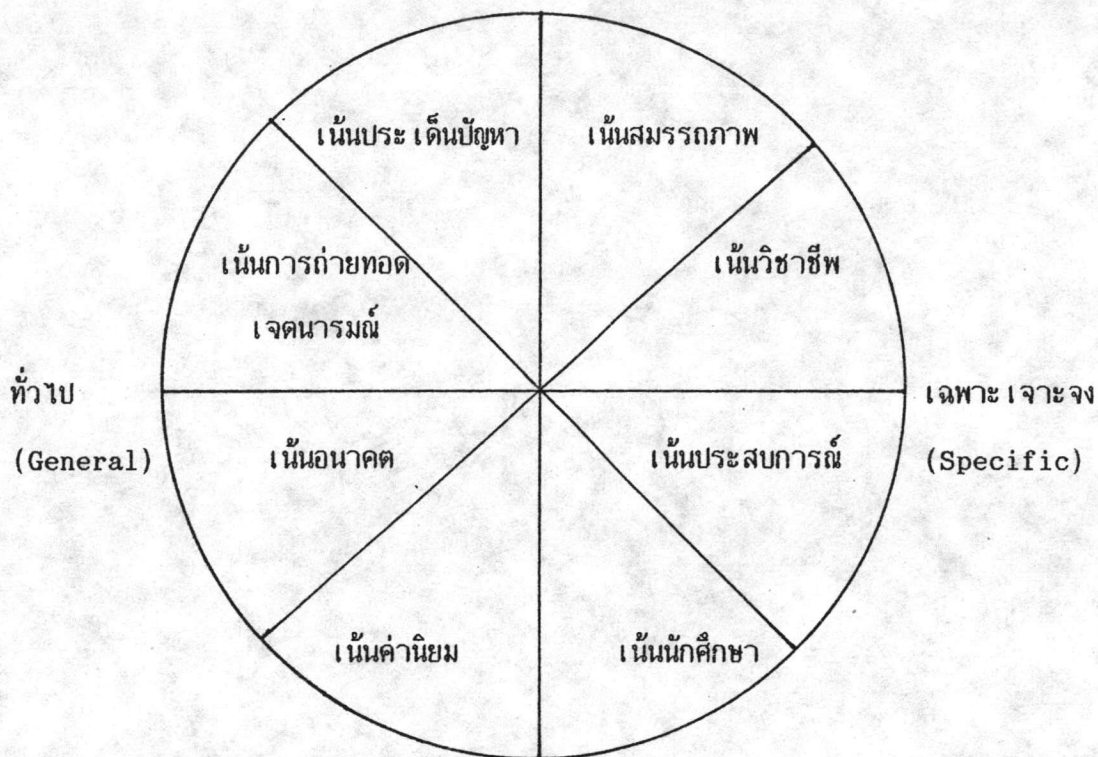
นอกจากรูปแบบดังกล่าวแล้ว เบอร์กวิส (Bergquist) ได้แจกแจงรูปแบบของหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาไว้ 8 รูปแบบ (Bergquist อ้างใน ปทีป เมธาคุณวุฒิ ในธิดารัตน์ บุญชบรณาธิการ 2528) ดังนี้

1. หลักสูตรเน้นการถ่ายทอดเจตนารมณ์ (Heritage Based) เป็นหลักสูตรที่เน้นให้นักศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งให้ความรู้ และทักษะที่จะอยู่เผชิญกับปัญหาในโลกปัจจุบันและอนาคต

2. หลักสูตรเน้นประเด็นปัญหา (Thematic Based) ในสังคมปัจจุบันที่มีปัญหาหลายประการ ซึ่งจะต้องใช้ศาสตร์หลาย ๆ ด้าน ช่วยแก้ปัญหา หลักสูตรนี้จะช่วยให้นักศึกษารับทราบแหล่งข้อมูลที่จะจำเป็นต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา
3. หลักสูตรเน้นสมรรถภาพ (Competency Based) สมรรถภาพหลายประการ ได้กำหนดไว้ให้นักศึกษาทราบและพยายามที่จะแสดงให้ผู้สอนเห็นว่าตนเองมีสมรรถภาพเหล่านั้นแล้ว นักศึกษาจึงจะผ่านหลักสูตรนี้ได้
4. หลักสูตรเน้นวิชาชีพ (Career Based) หลักสูตรในโปรแกรมนี้กำหนดขึ้นเพื่อเตรียมนักศึกษาไปสู่วิชาชีพนั้น ๆ โดยเฉพาะ
5. หลักสูตรเน้นประสบการณ์ (Experiences Based) ในหลักสูตรนี้เน้นประสบการณ์เรียนการสอนภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา ซึ่งได้กำหนดไว้ชัดเจนและจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับทฤษฎีซึ่งสอนภายในชั้นเรียน
6. หลักสูตรเน้นนักศึกษา (Student Based) หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ ตลอดจนการตั้ง เกณฑ์และแนวทางในการประเมินผลตัวเขาเอง โดยทั่วไปจะใช้สัมพันธภาพการเรียนรู้ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน
7. หลักสูตรเน้นค่านิยม (Value Based) ในหลักสูตรที่เน้นนี้ให้นักศึกษารับทราบแหล่งข้อมูลและประสบการณ์ที่เขาจะศึกษาหรือขยายขอบเขตของค่านิยมที่เขา มีอยู่ รวมทั้งการรับค่านิยมใหม่ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับสังคม การเมือง ศาสนา ชีวิต และแผนการ ท้าทานของนักศึกษาในอนาคต
8. หลักสูตรเน้นอนาคต (Future Based) สภาพการณ์ต่าง ๆ ถูกกำหนดขึ้น โดยมีข้อตกลงว่าเพื่อให้นักศึกษาหาความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติที่เหมาะสมในการสร้างอนาคตที่ปรารถนา หรืออนาคตที่น่าจะเป็นไปได้ในสังคม

รูปแบบหลักสูตรทั้ง 8 ชนิดนี้ เบอร์ควิส (1981) ได้ตั้งคำถามไว้ 2 ประการคือ วิทยาลัยต้องการให้หลักสูตรมีรูปแบบทั่วไป หรือเฉพาะเจาะจง และหลักสูตรนั้น กำหนดให้เรียน หรือเลือกเรียนได้ตามที่นักศึกษาต้องการ เพื่อให้คำถามทั้ง 2 ประการชัดเจนขึ้น เบอร์ควิส ได้เขียนวงล้อหลักสูตร (Curricular Wheel) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาเพื่อพิจารณา ในการวางแผนกำหนดหลักสูตรดังนี้

กำหนดให้เรียน (Prescriptive)

ให้เลือกเรียน (Elective)

4. ปัญหาการจัดหลักสูตร และปัญหาของหลักสูตรอุดมศึกษา

ปัญหาการจัดหลักสูตรอุดมศึกษา

ปัญหาของระบบการอุดมศึกษาไทยนั้นเป็นเพราะว่าคนในวงการยังมีความเข้าใจในกระบวนการผลิตบัณฑิต หรือรู้เรื่องหลักสูตรน้อยมาก การสร้างหลักสูตรตามหลักวิชานั้นจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ มีการศึกษามาอย่างกว้างขวาง และให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง แต่หลักสูตรในการผลิตบัณฑิตในสังคมไทย เปรียบเสมือนพิมพ์เขียว ที่ต้องยึดถือเกณฑ์เดียวกันตามระเบียบของราชการ และมีลักษณะการลอกเลียนแบบกันระหว่างสถาบันทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศกันเอง นอกจากนั้นผู้ที่สร้างหลักสูตรส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาชีพเฉพาะทาง จึงไม่เข้าใจในกระบวนการศึกษาตลอดจนกระบวนการและกุศโลบายในการวางหลักสูตรได้ดีพอ

ฉะนั้นการที่จะส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น ประกอบ คุปรัตน์ (2529) เห็นว่ากระทำได้ใน 2 ลักษณะต่อไปนี้

1. หน่วยงานในภาคของรัฐบาลที่มีหน้าที่ควบคุมหลักสูตรทั้งหลายจะต้องมีใจเปิดกว้าง ยอมรับความคิดเห็นมากขึ้น อย่ามองบังทิดเป็นเพียงชั้นส่วนอุตสาหกรรมแบบมาตรฐาน
2. ผู้สร้างหลักสูตรจะต้องพัฒนากระบวนการทางการศึกษา มีการศึกษาหาความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะตัวบ่อน อันได้แก่ นักศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และที่สำคัญคือ การวิเคราะห์ตลาดแรงงาน สภาพสังคมภายนอกเพื่อทราบถึงความต้องการบัณฑิตที่แท้จริง จะได้พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรในการผลิตบัณฑิตออกมาได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

ปัญหาของหลักสูตรอุดมศึกษา

ปัญหาที่พบในหลักสูตรอุดมศึกษา มีหลายประการด้วยการ ซึ่ง ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้กล่าวถึงปัญหาหลักสูตรอุดมศึกษาไว้ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องของจุดมุ่งหมาย โดยมีหลักสูตรจำนวนมากไม่ได้กล่าวถึงปรัชญา และจุดมุ่งหมายไว้ในตัวหลักสูตรเลย ทำให้ไม่สามารถทราบได้อย่างชัดเจนว่าจะผลิตคนมีคุณลักษณะใด
2. ปัญหาในเรื่องของเนื้อหา เนื้อหาของหลักสูตรในปัจจุบันมีมากเกินไป บางครั้งไม่รู้ว่าจะตัดส่วนไหนออกไปและยังพบว่า เนื้อหาวิชาหลายส่วนเป็นเนื้อหาที่ไม่สัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นเฉพาะด้านเกินไปจนไม่ครอบคลุมปัญหาใหม่ ๆ ของสังคม
3. ปัญหาในการจัดหลักสูตร การจัดเนื้อหาของหลักสูตรในปัจจุบันมีลักษณะคงที่ตายตัว และเป็นขั้นตอนมากเกินไปทำให้การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ยาก และมักไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง
4. ปัญหาความสัมพันธ์ของหลักสูตรและการสอน ผู้จัดทำหรือคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรมักจะดำเนินการปรับปรุงไปเองโดยเอกเทศ ผู้สอนก็สอนแต่ละวิชาไปตามที่ตนเองถนัด และสนใจ นอกจากนี้แต่ละวิชาก็ไม่ประสานสัมพันธ์กัน และอาจเกิดความซ้ำซ้อนได้ในแต่ละวิชา
5. ปัญหาในแต่ละหลักสูตรวิชาชีพ แต่ละหลักสูตรยังมีปัญหาเฉพาะของตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป เช่น วิชาชีพครู การฝึกฝนในด้านงานอาชีพยังน้อยเกินไป

ปัญหาที่กล่าวมาแล้วนี้ จวบจนปัจจุบันนี้ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ในการสัมมนา เรื่อง การบริหารงานวิชาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เมื่อปี พ.ศ.2530 ได้กล่าวถึง ปัญหาการจัด หลักสูตรและการเรียนการสอนด้วย สำหรับสาขาวิชาที่มีปัญหามาก คือ สาขาพยาบาล สาขา วิทยาการคอมพิวเตอร์ ประมวลปัญหาได้ดังนี้

1. สาขาพยาบาล การเรียนการสอนทฤษฎีไม่มีปัญหา เพราะได้รับความร่วมมือ เป็นอย่างดี แต่ภาคปฏิบัติมีปัญหาหลายประการคือ

- 1.1 อุปกรณ์ไม่เพียงพอ เพราะราคาแพง
- 1.2 ผู้เรียนไม่มีความพร้อม มีความกลัว อาย หรือไม่สนใจ ขาดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
- 1.3 ผู้สอนไม่มีความพร้อม เพราะมีประสบการณ์น้อย
- 1.4 สถานที่ฝึกอยู่ห่างไกล เสียเวลาในการเดินทาง บางครั้งยังขาด ความร่วมมือจากผู้รับผิดชอบ สถานที่ ทั้งยังขาดอุปกรณ์และ เครื่องมือที่ดีและทันสมัย และจำนวน ผู้ป่วย โรค เพศ วัย มีไม่เพียงพอจะทำให้ฝึกหัด
- 1.5 ผู้สังเกต ไม่มีคุณสมบัติ ประสบการณ์ ความมั่นใจ ความตั้งใจ คุณสมบัติ ของความเป็นครู ความรับผิดชอบ ความเสียสละและขาดความเข้าใจถึงวิธีการประเมินผลการ ฝึกปฏิบัติ
- 1.6 งบประมาณ ไม่เพียงพอในการซื้ออุปกรณ์สื่อสารและค่าตอบแทนผู้สังเกต
- 1.7 ผู้บริหารยังไม่มีความเข้าใจธรรมชาติของหลักสูตร และการเรียนการ สอนวิชาชีพพยาบาล
- 1.8 ผู้ใช้บริการยังไม่เข้าใจถึงธรรมชาติของพยาบาล ซึ่งเป็นบุุคนธรรมดา เช่นกัน

2. สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

- 2.1 เนื่องจากในประเทศไทย ยังไม่มีหลักสูตรคอมพิวเตอร์ที่แท้จริงที่ทำการ เปิดสอน ดังนั้นจึงต้องลอกเลียนแบบหลักสูตรของอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตรมาตรฐานเป็นที่ ยอมรับทั่วไป ที่ต้องทำเช่นนี้ เพราะต้องการที่จะแสดงให้เห็นว่า เป็นหลักสูตร ที่มีมาตรฐานเชื่อถือได้

2.2 ปัญหาด้านอุปกรณ์ การลงทุนทางด้านคอมพิวเตอร์เป็นการลงทุนสูงมาก ทั้งการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ ยิ่งไปกว่านั้น ยังต้องซื้ออุปกรณ์ สารเคมีสำหรับห้องปฏิบัติการ เคมี ชีวะ และฟิสิกส์

2.3 ปัญหาทางด้านบุคลากร บุคลากรทางด้านนี้ขาดแคลนเป็นอันมาก จึงต้องลงทุนด้วยเช่นกัน

โดยสรุป สภาพปัญหาหลักสูตรอุดมศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มี 3 ประการสำคัญคือ

1. ปัญหาตัวหลักสูตร ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงมากทั้งในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอน
2. ปัญหาส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนมากกว่าด้านโครงสร้างของหลักสูตร
3. ปัญหาทางด้านการเรียนการสอน และการบริหารหลักสูตร คือ
 - 3.1 มุ่งเน้นภาคทฤษฎีมากเกินไป ภาคปฏิบัติน้อยไป
 - 3.2 การมองข้ามความสำคัญของวิชาพื้นฐานทั่วไป
 - 3.3 การมิได้คำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงานมิได้มุ่งให้คนสามารถประกอบอาชีพอิสระ

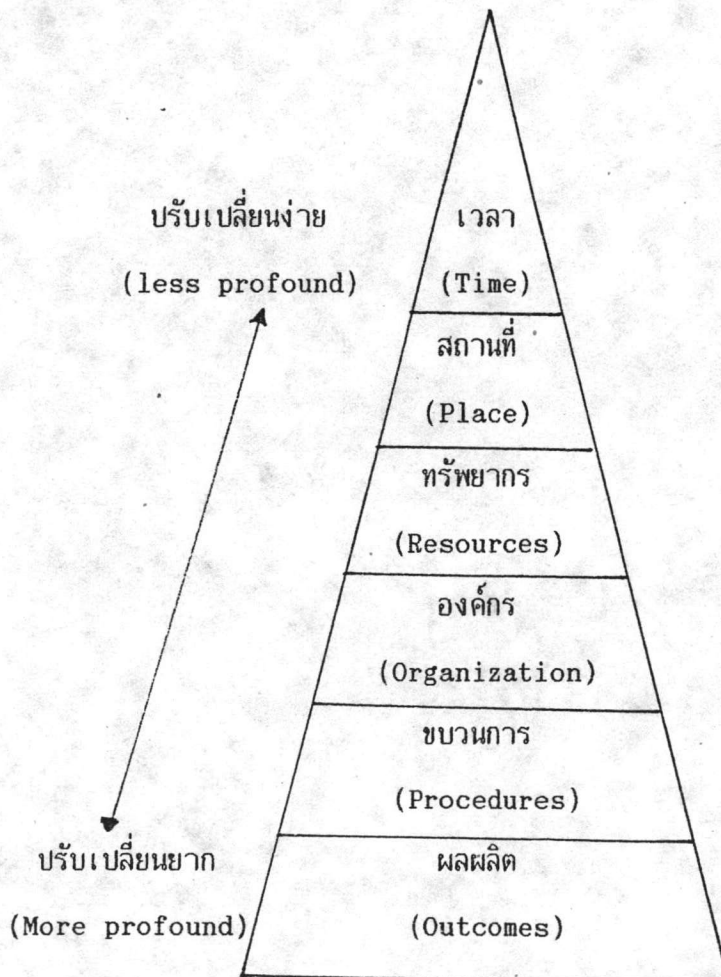
5. การบริหารหลักสูตร

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2530) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ในการบริหารหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ศึกษาและพิจารณารูปแบบหลักสูตรร่วมกับอาจารย์และนักวิชาการอื่นๆ ท้าความเข้าใจและร่วมกันแก้ไขปัญหา
2. ตระหนัก ผูกพัน และยึดมั่นในหลักการของหลักสูตรร่วมกับผู้สอน
3. มีจิตสำนึกในหลักการที่มุ่งบริหารเพื่องานวิชาการมากกว่างานวิชาการ เพื่อความสะดวกในการบริหาร

4. ทบทวนระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับนิสิต อาจารย์ และการให้บริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรอย่างแท้จริง
5. สร้างและพัฒนาระบบรางวัล (Reward System) เพื่อประโยชน์ของการสอนอย่างแท้จริง
6. มีน้ำใจและกล้าหาญในการทดลองค้นคว้า และการริเริ่มใหม่ ๆ ในการเรียนการสอน

ในการวางแผนเพื่อบริหารหลักสูตรระดับอุดมศึกษานั้น เบอร์กวิส (1981) ได้นำเสนอตัวแปรด้านต่าง ๆ รวม 6 ด้าน ไว้อย่างละเอียด เพื่อช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถวางแผนบริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวแปรทั้ง 6 ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ เริ่มจากด้านที่ปรับเปลี่ยนได้ง่าย เพราะมีผลกระทบน้อยไปหาด้านที่จะพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนได้ยาก เบอร์กวิสได้แสดงลำดับชั้นดังนี้

รายละเอียดการดำเนินการในแต่ละด้านมีดังนี้

1. เวลา (Time) การกำหนดเวลาเรียนและตารางเวลาเรียน เบอร์กวิส (Bergquist 1981) แบ่งออกเป็นเรื่องปฏิทินการศึกษา (Curricular Calender) และ ตารางเวลาเรียน (Curricular Clock)

1.1 ปฏิทินการศึกษา ในสหรัฐอเมริกาได้ใช้เฉพาะระบบทวิภาค (Semester) หรือควอเตอร์ (Quarter) โดยเรียนตั้งแต่ 8.00 - 17.00 น. เท่านั้น เนื่องจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยตระหนักดีว่ามีนักศึกษาจำนวนมากสะดวกที่จะศึกษานอกเวลาดังกล่าว และการจัดสอนในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อย่างเร่งรัดเป็นวิชา ๆ ไปจะได้ผลดีกว่าการเรียนหลาย ๆ วิชาในแต่ละภาคการศึกษา นอกจากนี้การกำหนดปฏิทินการศึกษาได้ปรับเปลี่ยนเพื่อลดค่าใช้จ่ายซึ่งสูงมากในช่วงฤดูร้อน

หลักเกณฑ์ที่ใช้กำหนดจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของปีการศึกษานั้นได้ถือเอาสภาพดินฟ้าอากาศและฤดูกาลเป็นหลักสำคัญ โดยถือว่าช่วงระยะเวลาที่ปิดภาคเรียนปกติยาวที่สุดคือในช่วงฤดูร้อน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาว่าถ้าไม่จำเป็นแล้วก็ควรใช้เวลาที่ดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยนี้เป็นช่วงเวลาที่พักผ่อน และหาประสบการณ์ด้านอื่น นอกเหนือจากการศึกษา (วิจิตร ศรีสอาน 2518)

ปฏิทินการศึกษาที่นิยมจัดกันมากที่สุดคือ ระบบทวิภาค แบ่งปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาค ใช้เวลาเรียนภาคละประมาณ 16-18 สัปดาห์ รวมเวลาเรียน 4 ปี ระบบนี้เหมาะสมกับประเทศกสิกรรม ซึ่งนักศึกษาต้องช่วยผู้ปกครองทำงานในช่วงฤดูร้อน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเราได้ใช้ระบบทวิภาคในการจัดปฏิทินการศึกษาเช่นกัน ทั้งนี้ได้กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรีด้วย

ปัจจุบันในสหรัฐอเมริกาได้จัดปฏิทินการศึกษาที่หลากหลายในรูปแบบ ได้แก่ ระบบทวิภาค (Traditional Semester) ระบบไตรภาค (Trimester) ระบบจตุภาค (Quarter) ระบบ 4-1-4 ระบบโมดูลหรือบล็อก (Modularized/Block System) รายละเอียดของปฏิทินการศึกษาแบบต่าง ๆ มีดังนี้

1.1.1 ระบบปฏิทินการศึกษาทวิภาค หรือดั้งเดิม (Traditional Semester Calender) มีข้อดี ข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี

1. ใช้ประโยชน์จากห้องเรียนได้สูงสุด
2. มีเวลาเพียงพอที่จะจัดสัปดาห์ทบทวนบทเรียนในตอนปลายภาคเรียน
3. มีเวลาการเรียนการสอนต่อเนื่องและนานพอควร
4. การปิดภาคเรียน เป็นไปอย่างมีระบบ
5. นักศึกษามีเวลาทำงานช่วงปิดภาคเรียนระยะยาว
6. การจัดขบวนวิชา การลงทะเบียนวิชาเรียนและกำหนดการ

ภาคเรียน

สอบประจำภาค ทำเพียงครั้งเดียว

ข้อเสีย

1. ความยืดหยุ่นในการเรียนการสอนมีน้อย
2. วิชาเรียนไม่ว่าจะสำคัญมากน้อยเพียงใดต้องจัดสอนโดยใช้เวลาค่อนข้างใกล้เคียงกัน
3. นักศึกษาเต็มเวลาเท่านั้นที่จะสามารถเข้ามาศึกษาได้ และต้องลงเรียนถึง 4-5 วิชา
4. เป็นปฏิทินการศึกษาที่จำกัดวิชาเรียนในแต่ละภาคการศึกษาไว้มากที่สุด
5. ไม่สามารถลดเวลาการสอนวิชาที่ไม่สำคัญลงได้
6. การปิดภาคเรียนเกือบ 3 เดือน เป็นการเสียเวลา

โดยเปล่าประโยชน์ ของอาจารย์ และนักศึกษาบางคน

ในสหรัฐอเมริกา นิยมปฏิทินการศึกษาระบบ Early Semester มากขึ้น จากในช่วงปี 1970-1971 มีสถาบันการศึกษาใช้ระบบนี้เพียงร้อยละ 25 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50 ในปี 1978-1979 สาเหตุที่มีความนิยมเพิ่มขึ้นเพราะ

1. หยุดภาคเรียนในช่วงก่อนคริสต์มาสเล็กน้อย ทำให้ให้นักศึกษาใช้เวลาช่วงคริสต์มาสกับครอบครัวได้อย่างเต็มที่
2. ลดการเน้นความสำคัญของการสอบปลายภาค และให้ความสำคัญต่อการประเมินผลตลอดภาคเรียน

3. การใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย
มีมากขึ้น เพราะลดเวลาการปิดภาคเรียนลง

4. ตารางเรียนภาคฤดูร้อนมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

5. การสิ้นสุดภาคเรียนในภาค Spring (Spring Semester)
เร็วขึ้น ช่วยให้นักศึกษามีโอกาสแข่งขันในตลาดงานช่วงฤดูร้อนมากขึ้น

1.1.2 ปฏิทินการศึกษาแบบไตรภาค (Trimester) จัดแบ่งปีการศึกษา
ออกเป็น 3 ภาค ภาคการศึกษาละ 15 สัปดาห์นั้น นักศึกษาเต็มเวลาสามารถลงทะเบียนเรียนได้
2 ลักษณะคือ เรียน 2 ภาคๆ ละ 4 วิชา หรือเรียน 3 ภาคการศึกษาใน 1 ปี และเรียนภาค
ละ 3 วิชา ข้อดี ข้อเสีย ของปฏิทินการศึกษาดังกล่าวมีดังนี้

ข้อดี

1. บุคลากร เวลา สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ถูกใช้ตลอด
ปีการศึกษา เนื่องจากไม่มีช่วงหยุดภาคฤดูร้อน

2. นักศึกษาสามารถลงทะเบียนวิชาเรียนได้มากกว่าระบบ

ทวิภาค

3. การรับสมัครทำได้ถึง 3 ครั้ง ต่อปีการศึกษา

4. ปรับเข้ากับระบบทวิภาคได้ง่าย

5. ภาคฤดูร้อนอยู่ระหว่างเดือนเมษายน - สิงหาคม ซึ่งมี
ระยะเวลาถึง 5 เดือน จึงเหมาะสำหรับนักศึกษาที่ต้องการทำงาน

6. คณาจารย์สามารถเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ตนเองโดยการสอน

ระหว่างช่วงเวลาฤดูร้อน

ข้อเสีย

1. หากต้องการย้ายไปเรียนในสถาบันที่จัดปฏิทินการศึกษา
ระบบทวิภาค ในช่วงฤดูใบไม้ผลิจะไม่พอดีกัน เนื่องจากระบบไตรภาคเริ่มเรียนเร็วกว่า

2. การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ในภาคการเรียนที่ตรงกับช่วงฤดู
ใบไม้ผลิ ประสบปัญหาเช่นเดียวกับข้อแรก

3. ปฏิทินการศึกษาที่แบ่ง 1 ปีการศึกษา ออกเป็น 3 ภาค
การศึกษา ๆ ละ 3 หลักสูตร จะมีช่วงหยุดภาคน้อยกว่าปฏิทินการศึกษาแบบอื่น ๆ

4. อาจารย์จะมีเวลาทำวิจัย หรือเตรียมการสอนน้อยกว่า
ปฏิทินการศึกษาแบบอื่น
5. การปฏิบัติงานของระบบอื่น ๆ ต้องเพิ่มขึ้น อาทิ การ
ลงทะเบียนวิชาเรียน การให้คำแนะนำปรึกษา การตรวจเช็คหนังสือของห้องสมุด การจัดสอบ
6. การขอความช่วยเหลือทางด้านเงินทุนต่าง ๆ จัดไว้ใน
ระบบทวิภาค และควอเตอร์มากกว่า
7. การรับสมัครซึ่งมีถึง 3 ช่วง ทำให้เป็นลักษณะเชิงการค้า
8. เป็นการเร่งรัดอาจารย์ และนักศึกษา

1.1.3 ปฏิทินการศึกษาแบบจตุภาค (Quarter) ปฏิทินการศึกษาแบบนี้
มีพื้นฐานมาจากระบบทวิภาค แต่เปลี่ยนเป็นจตุภาค (4 ภาคการศึกษา) ระบบนี้มีสถาบันการ
ศึกษาใช้ถึงร้อยละ 18 ส่วนใหญ่เป็นสถาบันทางศิลปะและวิทยาศาสตร์ ระบบปฏิทินการศึกษา
แบบจตุภาคนี้ ยังแบ่งย่อยออกเป็นระบบ 7-7-7-7-7-7 และระบบบล็อก (Block System)
ซึ่งใช้บทเรียน 9 หน่วยกิต ใน 1 บล็อก เรียกว่า โมดูล (Modules) เป็นต้น ระบบจตุภาคมี
ข้อดี ข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี

1. นักศึกษาสามารถเลือกหลักสูตรการศึกษาได้มากกว่าระบบ
2 ภาคการศึกษา
2. นักศึกษาสามารถมุ่งความสนใจไปที่หลักสูตรใด ๆ ในแต่ละ
ภาคได้
3. นักศึกษาสามารถเพิ่มภาคการศึกษาที่จะเรียนได้
4. นักศึกษา และอาจารย์ สามารถเลือกภาคการศึกษาที่
จะมีการเรียนการสอน และช่วงที่จะหยุดภาคเรียนได้
5. มีช่วงหยุดมากกว่าระบบทวิภาค
6. หลักสูตรการศึกษาสามารถลด และขยายได้ คือจะจัดให้
จบภายใน 1 2 หรือ 3 ควอเตอร์ก็ได้ ขณะที่ระบบทวิภาคมีเพียง 2 ภาคการศึกษา ใน 1 ปี
7. สามารถปรับวันหยุดประจำภาค ให้ตรงกับวันหยุด
ประจำปีของประเทศได้

ข้อเสีย

1. ระยะเวลาจะน้อยกว่า

2. เท่าของระบบทวิภาค

3. 10 สัปดาห์

4. ทุก ๆ 10 สัปดาห์

5. เนื่องจากมีเวลาการเรียนเพียง 10 สัปดาห์

6. 1.1.4 ปฏิทินการศึกษาแบบ 4-1-4 ปฏิทินแบบนี้จัดขึ้น เพื่อลดเวลาการเรียนภาคละหลายเดือนให้ลดลง หรือเลือกช่วงที่มีวันหยุดระยะยาว เช่น ช่วงคริสต์มาส มาเป็นช่วงเวลาปิดภาคเรียนได้ ระบบนี้ถือว่าเป็นวิวัฒนาการใหม่ของปฏิทินการศึกษา ข้อดี และข้อเสียของปฏิทินการศึกษาระบบนี้ มีดังนี้

ข้อดี

1. ระหว่างภาคเรียนสามารถปรับเปลี่ยนปฏิทินการศึกษาได้
2. สามารถใช้ประโยชน์จากห้องปฏิบัติการเพื่อค้นคว้าทดลองได้
3. สามารถแบ่งภาคเรียนออกเป็นช่วงเรียนระยะเวลาสั้น ๆ ได้
4. นักเรียนสามารถเร่งรัดการเรียนได้
5. สามารถแทรกหลักสูตรใหม่ ๆ ได้
6. สำหรับอาจารย์ที่ไม่ได้สอนสามารถทบทวน ค้นคว้า ศึกษา หรือเขียนบทความในช่วงภาคเรียนสั้น ๆ ได้
7. สามารถเลือกหยุดในช่วงเทศกาลที่สำคัญได้
8. นักเรียนที่เรียนวิชาเลือกน้อย จะมีความคล่องตัวสูงขึ้น

ข้อเสีย

1. ภาคเรียนระยะสั้น แบ่งออกย่อยเกินไป
2. ภาคเรียนระยะสั้น ทำให้อาจารย์ และนักศึกษาที่มีช่วงหยุด ทำงานหาเพิ่มพูนรายได้ค่อนข้างลำบาก
3. ภาคเรียนระยะสั้น ทำให้ค่าใช้จ่ายทางการบริหารเพิ่มขึ้น

1.1.5 ปฏิทินการศึกษาแบบ โมดูล (Modularized System) ซึ่งสามารถสร้างปฏิทินระบบ Block (Block System) ได้ด้วยนั้นสามารถใช้ได้กับปฏิทินการศึกษาระบบทวิภาค หรือจตุภาคได้ด้วยในระบบนี้ มีเวลาเรียน 3 สัปดาห์ครึ่ง และพักสัปดาห์ครึ่ง ปีการศึกษาหนึ่งมี 9 โมดูล ใน 1 โมดูล นักศึกษาจะเรียน 1 รายวิชา รูปแบบการสอนที่ใช้วิธีสัมมนา อาจารย์พิเศษสามารถหาได้ง่าย ห้องเรียนใช้ประโยชน์เต็มที่ ปฏิทินแบบนี้นิยมมากในปัจจุบัน ข้อดี ข้อเสีย มีดังนี้

ข้อดี

1. เรียนได้ลึกซึ้ง และไม่มีตัวช่วยมาก
 2. งานภาคสนามระยะยาว สามารถทำได้ดี
 3. ตารางเรียนประจำวัน สามารถตกลงกันได้
 4. นักวิชาการผู้มีโอกาสสามารถมาทำการสอนได้เป็นบล็อก ๆ
- เพราะใช้เวลาสั้น (ไม่ถึง 1 เดือน)

5. นักศึกษา ตื่นเต้นกับการเรียนระบบนี้
6. นักศึกษารายงานว่าเป็นหลักการที่ดี
7. อาจารย์เตรียมการสอนครั้งเดียว
8. แรงรัดการเรียนได้
9. อาจารย์ชอบมากกว่าการสอนตามปฏิทินปกติ
10. การรับนักศึกษาและรูปแบบการสอนปรับได้

ข้อเสีย

1. ต้องมีชั้นเรียนมาก
2. อาจารย์ต้องสอนจำนวนรายวิชา มากขึ้นใน 1 ปีการศึกษา
3. นักศึกษาต้องเรียนอย่างหนัก

- รายวิชา
4. วิชาที่เปิดสอนมีลักษณะเร่งรัด จึงไม่เหมาะสมกับทุก
 5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในชั้นมีน้อย เพราะว่า
 6. บางหลักสูตรเข้มเกินไป นักศึกษามีปัญหาด้านการเรียน
 7. การลงทะเบียน งานวิชาการอื่น ๆ และการประมวลผล
- คือ ตามวิชาที่สอนไม่ทัน
- ต้องทบทวน 9-10 ครั้ง

พฤติกรรมการศึกษาระบบนี้ เหมาะกับโปรแกรมการเรียนแบบต่าง ๆ คือ

1. Single-Event Programing โปรแกรมนี้ นักศึกษาจะเรียนเพียงวิชาเดียว ทำให้สามารถทุ่มเทความสนใจได้เต็มที่ โปรแกรมนี้เหมาะกับนักศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่ การเรียนมีทั้งการออกงานสนาม การฝึกในสถาบัน สำหรับนักศึกษาเต็มเวลาที่พักอยู่ในสถาบันสามารถร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น กิจกรรมแก้ปัญหา ซึ่งช่วยเสริมสมอง การทำงาน workshop ซึ่งได้รับผลดี เพราะจะเลือกทำหัวข้อที่อาจารย์ และนักศึกษานำ และ เป็นปัญหาปัจจุบัน ระบบนี้ช่วยให้นักศึกษารู้จักการทำงานเป็นทีม

2. Unspecified Duration of Instructional Units เป็นการเรียนการสอนที่ไม่กำหนดช่วงเวลาเรียนนักศึกษาจะสมัครเข้าเรียนช่วงใดก็ได้ และเรียนหลักสูตรเร่งรัดระยะสั้น (Short-Term Intensive Course) ซึ่งจำกัดด้านเวลา (Time Block) โดยการใช้สื่อการสอนประเภทภาพทัศน (วีดีโอเทป) และบทเรียนแบบโปรแกรม โดยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรืออาจใช้อุปกรณ์การสอนสมัยใหม่ที่เรียกว่า Self - Paced Instruction หรือ Adiotutorial Instructor

3. Unlimited Duration of Instruction Unit การเรียนการสอนที่ไม่จำกัดระยะเวลา นักศึกษาสามารถใช้บริการสื่อการสอนได้ทุกช่วงเวลาใน 2-4 ปีที่กำหนด บริการนี้นักศึกษาสามารถเรียนจบได้ปริญญา หรือประกาศนียบัตร วิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยในอเมริกานิยมการเรียนการสอนแบบนี้มาก

สรุปได้ว่า การอุดมศึกษาของอเมริกัน มีโปรแกรมการศึกษาที่หลากหลาย บริการผู้เรียนอย่างไม่จำกัดเวลา และอาจเป็นการเรียนเพื่อเตรียมพื้นฐานอาชีพ หรือเพื่อการพัฒนาทางบริหารเพื่อเสริมงานอาชีพ เรียกว่าสถาบันสามารถให้บริการการศึกษาได้ตลอดชีวิตของนักศึกษา นักศึกษาสามารถเซ็นสัญญาการเรียนกับสถาบันได้ว่า บริการการศึกษาใดที่ตนจะใช้ โดยอาจปรึกษากับฝ่ายแนะแนวการศึกษาดังกล่าว นักศึกษา สามารถหยุดเรียนได้นั้นคือ เมื่อใดประสงค์จะเรียน นักศึกษาก็มาลงทะเบียน และ เมื่อเรียนสำเร็จจะได้รับประกาศนียบัตรตามที่สถาบันกำหนด

การศึกษาตลอดชีวิตนี้ อำนวยความสะดวกกับผู้เรียนทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นรายบุคคล กลุ่ม หรือสมาคม ในปัจจุบัน นอกจากด้านการศึกษา ยังมีด้านอื่น ๆ ด้วยเช่น แพทย์ ทันตแพทย์ สุขภาพจิต เป็นต้น ส่วนการจ่ายเงินค่าเรียนอาจเหมาจ่ายเป็นรายเดือนหรือรายปีก็ได้ ระบบการศึกษาตลอดชีวิตนี้ เปลี่ยนแนวคิดของระบบอุดมศึกษาที่จำกัดผู้เรียนในช่วงอายุ 18-22 ปี เป็นผู้เรียน ผู้ที่มีอายุมากขึ้น และ เป็นผู้เรียนที่ประสงค์เพิ่มพูนความรู้ในการทํางาน

มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา นิยมเปิดการเรียนการสอนแบบนี้มากขึ้น ในประเทศไทยแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น แต่ระบบปฏิบัติการศึกษายังไม่เปลี่ยนแปลง

1.2 ตารางเวลาเรียน (Curricular Clock) จัดได้หลายรูปแบบเช่นกันคือ

1.2.1 วันธรรมดา ในเวลาราชการ ซึ่งเป็นเวลาปกติของผู้สอนและผู้เรียน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงเวลา 8.00-16.30 น. ซึ่งเลวิน (Levine 1978) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการจัดช่วงเวลาเรียนดังกล่าว แม้จะเหมาะสมสำหรับอาจารย์ประจำ และผู้เรียน แต่ก็ยังมีผู้ประสงค์ที่จะศึกษาต่อเนื่องเวลาดังกล่าว แต่ไม่สามารถจะมาเรียนได้เช่นพวกที่ทํางาน ซึ่งมีปริมาณมากขึ้น การจัดสอนในช่วงหลัง เวลาทํางานน่าจะ ได้มีการพิจารณาให้มากขึ้น

1.2.2 วันธรรมดา ตอนเย็น บางสถาบันได้จัดตารางเรียนในช่วงเย็นเพิ่มเติม ซึ่งถือเป็นการขยายการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ และนักศึกษาที่ทํางานประจำ ซึ่งผลพลอยได้นี้ คือการเพิ่มจำนวนนักศึกษาที่รับเข้า และด้านหลักสูตรสามารถจัดให้หลากหลายได้มากยิ่งขึ้น

1.2.3 วันธรรมดา ช่วงเช้า และพักกลางวัน กรณีนี้เป็นการจัดเวลา ที่พิเศษขึ้นในช่วงเวลา 7.00-9.00 น. หรือในช่วงพักกลางวัน 12.00-13.00 น. ซึ่งเป็น การให้บริการกับนักธุรกิจ หรือผู้ที่ทำงานที่บ้านที่สนใจเรียน

1.2.4 วันหยุดราชการ ในสหรัฐอเมริกา มีมหาวิทยาลัย และวิทยาลัย หลายแห่งที่จัดการศึกษาโดยใช้เวลาในช่วงของวันหยุดราชการ ซึ่งในอนาคต เบอร์กวิส ได้ กล่าวไว้ว่าแนวโน้มของการจัดเวลาเรียนในช่วงดังกล่าวจะมีมากขึ้น

1.2.5 จัดเฉพาะช่วงเวลา อาจเป็นช่วงฤดูร้อน โดยให้นักศึกษาได้ มาใช้ชีวิตร่วมกันเป็นเวลาหลาย ๆ สัปดาห์ และมีหลักสูตรการเรียนประกอบ

ลักษณะการจัดเวลาตามปฏิทินการศึกษา และตารางเวลาเรียน ซึ่ง สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะจัดให้หลากหลายได้นั้น จะมีประโยชน์ในการสนองความต้องการ ของนักศึกษาจากหลายอาชีพ จะยังประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ซึ่ง เบอร์กวิส กล่าวว่า ด้านผู้เรียน นั้นจะ เป็นการเปิดโอกาสในการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่ทำงาน และต้องการเรียนต่อใน ระดับปริญญาบัณฑิต และหรือระดับบัณฑิตศึกษา เป็นการสอนให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ที่จะจัดการกับ เวลาซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประโยชน์สำหรับตัวเอง ในส่วนของสถาบัน ถ้ารู้จักกับสภาพการจัดเวลาเรียนให้ตอบสนองกับกลุ่มผู้เรียนต่าง ๆ จะเป็นโอกาสที่ดีที่จะนำ ทรัพยากรเวลามาใช้ให้เหมาะสม และมีคุณค่าต่อการบริหารงานสถาบัน

ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น ในเรื่องของตารางเวลาเรียนนับว่าใน สภาพปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้เรียนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากมีการเปิดการเรียนการสอนในภาคค่ำ ในช่วงเวลา 17.00-21.00 น. ใน หลักสูตรระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา เพื่อให้ผู้ที่ทำงานที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ และบาง สถาบันทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ได้จัดเวลาการเรียนการสอนในวันเสาร์และอาทิตย์ เพราะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความต้องการบุคลากรพิเศษที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ซึ่งบุคลากร เหล่านี้ไม่สามารถมาสอนได้ในเวลาราชการ ทางสถาบันจึงได้จัดเวลาเรียนในช่วงของวันหยุด ราชการให้กับผู้เรียน

2. สถานที่ (Place) เป็นสิ่งที่บุคคลมักไม่นึกถึงความสำคัญ (Hidden Dimension) ซึ่งในความเป็นจริง เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมาก หากได้รับความสนใจพัฒนา การบริหารด้าน สถานที่ที่แบ่งได้ดังนี้

2.1 พื้นที่ใช้ในการเรียนการสอน (Instructional Space) ซึ่งมีทั้งภายใน และภายนอก ภายในสถาบัน โดยทั่วไปจะจัดอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ในพื้นที่เดียวกัน เช่น อาคารเรียน ห้องสมุด ห้องทดลอง ห้องบันทึกเสียง ซึ่งโครงสร้าง และแบบอาคารนั้นเป็นแบบถาวร การจัดตำแหน่งของอาคารให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนนั้น ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้เริ่มคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยด้านพื้นที่มากขึ้น เช่น ภายในชั้นเรียนจะมีการจัดห้องเรียนที่มีผนังห้องเลื่อนออกติดต่อกันได้ เพื่อใช้ตัดแปลงเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ หรือห้องประชุม นอกจากนี้สถาบันการศึกษาบางแห่งได้จัดขยายการเรียนออกไปภายนอกในรูปแบบของวิทยาเขตเพื่อจัดนักศึกษาที่เรียนเฉพาะสาขาวิชาไปเรียนและฝึกปฏิบัติงาน หรือใช้สถานที่ภายนอกเพื่อจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เช่นในการพักผ่อน สัมมนาทางวิชาการ

2.2 พื้นที่นอกเหนือจากการใช้ในการเรียนการสอน (Noninstructional Space) เช่นสถานที่เพื่อการพักผ่อน สันทนาการภายในบริเวณของสถาบัน เป็นต้น นอกจากนี้บางสถาบันได้มีการจัดหอพัก และมีการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนในบริเวณหอพักในรูปแบบของศูนย์การเรียนการสอน (Living Learning Centers) ซึ่งการใช้พื้นที่ว่างในบริเวณนี้ให้เป็นประโยชน์ในด้านอื่นกับนโยบายของแต่ละสถาบันนั้น ๆ ในสถาบันบางแห่งได้มีการจัดประสบการณ์การทำงานให้กับนักศึกษาภายในบริเวณสถาบัน เช่น ให้นักศึกษาทำงานเป็นผู้ช่วยอาจารย์ในภาควิชาต่าง ๆ ช่วยงานในห้องสมุด หรือฝ่ายลงทะเบียน หรือใช้บริเวณบางส่วนของสถาบันให้นักศึกษาดั้งเดิมเป็นบริษัทจำลองเพื่อฝึกการทำงานจริงในช่วงภาคฤดูร้อน มีการติดต่อซื้อขายสินค้าในสภาพการณ์จริง การเรียนการสอนนอกห้องเรียนนั้นมีผลให้นักศึกษาสนใจการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ชั้นเรียนตามปกติอาจนำไปสอนนอกห้องเรียน เช่น ที่ในสนาม หรือริมสระน้ำได้ สำหรับการเรียนการสอนภายนอกสถาบันนั้น เป็นการจัดประสบการณ์ให้กับนักศึกษา ซึ่งอาจจัดโดยสถาบันการศึกษาโดยตรง หรือผู้เรียนเป็นผู้จัด ประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับมีหลายรูปแบบ อาทิ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การฝึกงานอาชีพ การหาประสบการณ์ในการทำงานจริง การบริการวิชาการแก่ชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง การฝึกภาคสนาม สิ่งเหล่านี้จะพัฒนาการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความรับผิดชอบให้แก่นักศึกษา

2.3 พื้นที่การเรียนการสอนเคลื่อนที่ (Mobile Instructional Space) การจัดพื้นที่การศึกษาส่วนสำคัญที่สุดคือ ห้องสมุด ซึ่งส่วนใหญ่มักไม่ได้คำนึงถึงความสะดวกสบาย

ของผู้ใช้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่นั่ง เวลาเปิด-ปิด หรือที่จัดเฉพาะสำหรับนักศึกษา พื้นที่การเรียน การสอนเคลื่อนที่ทำได้หลายรูปแบบ เช่น

การบริการการศึกษาถึงที่อยู่นักศึกษา (Mobile Classroom Laboratory) นักศึกษา และประชาชนจะมาศึกษาจากหน่วยบริการนี้ได้ ซึ่งให้บริการทั้งการเรียนทฤษฎีในชั้นเรียน และการเรียนปฏิบัติในห้องทดลอง

การพานักศึกษาไปทัศนศึกษา ทั้งใน และต่างประเทศ (Travel) หรือ การไปศึกษาบางวิชาในมหาวิทยาลัยอื่น ซึ่งนักศึกษาจะได้ประสบการณ์เพิ่มขึ้น

การใช้สื่อการศึกษา (Media Based) สื่อที่นิยมมาใช้นับปัจจุบันอย่างแพร่หลายคือ โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งสื่อที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ โทรทัศน์ ซึ่งรวมถึงการใช้ภาพทัศน์ และนักศึกษาเองจะมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อต่าง ๆ ของสถาบันด้วย เป็นการสร้างสถานการณ์จำลองให้นักศึกษา ซึ่ง เบอร์ควิส ได้ให้ทัศนะว่า การเรียนการสอนที่เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกที่สุด และการเรียนรู้ส่วนใหญ่นั้นจะเกิดนอกช่วงเวลาเรียนปกติ

3. ทรัพยากร (Resources) แหล่งวิทยาการที่จะทำให้เกิดการเรียนการสอนดำเนินไปได้ ได้แก่ บุคลากร (People) และวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนสิ่งแวดล้อม (Materials, Equipment and Environment)

3.1 ทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย คณาจารย์ วิทยาการ ตัวเตอรื ครอบครัว เพื่อน ญาติ และตัวนักศึกษาเอง

3.1.1 คณาจารย์ในสถาบัน โดยปกติในระดับปริญญาตรี อาจารย์จะสอนร่วมกันมากกว่าที่จะสอนโดยลำพัง นอกจากนั้น จะใช้อาจารย์พิเศษจากสถาบันอื่น ๆ มาช่วยสอน โดยจัดการในรูปของการสอนร่วมกันเป็นทีม (Team Teaching) ซึ่งพบมากในมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย เลวิน (Levine 1978) กล่าวว่า 47% ของหลักสูตรระดับปริญญาตรี จะมีการจัดการสอนโดยใช้ทีม ซึ่งการจัดแบบทีมนี้ ถ้าทีมสอนด้วยกันทำงานไปด้วยดี จะได้รับความสำเร็จสูงทั้งแก่ตัวผู้เรียนเอง และผู้สอน แต่ปกติมักจะไม่ประสบความสำเร็จเสมอไป เพราะคณาจารย์มักจะชอบสอนคนเดียว และไม่สนับสนุนการสอนในประเด็นนอกเหนือความถนัด และพยายามที่จะยึดติดกับสิ่งที่ตัวเองถนัด ซึ่งจะพบว่าทีมมักจะไม่แตกแยก ยิ่งปริมาณผู้สอนในทีมมีมากเท่าใด ก็มีแนวโน้มที่จะทำงานอย่างไม่ราบรื่น หรือขาดการติดต่อสื่อสารในหมู่สมาชิกผู้สอน

ร่วมกันเมื่อขนาดเพิ่มขึ้น มีแนวโน้มที่ผู้สอนมักจะลดความตั้งใจในการสอน และความรับผิดชอบ
ในวิชาลงนอกจากนี้อาจารย์มักจะได้รับนอกหน้าที่นอกเหนือจากการสอน คือ การเป็นอาจารย์
ที่ปรึกษา ซึ่งทำหน้าที่แนะนำเรื่องการเรียน หรือแนะนำการเลือกวิชาเอกให้กับศิษย์ในที่ปรึกษา

ในกรณีที่จัดการเรียนการสอนนั้นมี ความต้องการให้ผู้เรียนได้มี
โอกาสแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อาจใช้บุคลากรประจำ
หน่วยงานนั้นมาเป็นผู้บรรยาย หรือจัดโปรแกรมงานให้ เช่น ผู้ช่วยคณิตช่วยทำหน้าที่ให้
คำปรึกษากับนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกทางด้านการบริหารงาน หรือผู้อำนวยการศูนย์คอมพิวเตอร์
เสนอโปรแกรมเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือแม้กระทั่งอธิการบดีมาช่วยในการดำเนินการสัมมนา
ด้านผู้นำ

3.1.2 วิทยากรนอกสถาบัน เพื่อให้ผู้เรียนมีสายตากว้างไกล และ
เกิดความเชี่ยวชาญมากขึ้น และเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านอาจารย์ประจำ จึงใช้บุคลากรจาก
ภายนอก ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขามาสอนเสริม

3.1.3 นักศึกษาตัวต่อตัว บางสถาบันได้ให้นักศึกษาช่วยตัวกันเอง
โดยเฉพาะโปรแกรมการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ กลุ่มเพื่อนที่แนะนำการศึกษาด้วยกัน
เอง จะได้ผลมากที่สุด

3.1.4 ครอบครัว เพื่อน ญาติพี่น้อง แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่มีเหตุที่
ระบุแน่ชัดว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าในการเรียนระดับอุดมศึกษา แต่ไม่มีเหตุผลแจ้งชัดที่จะบอกเช่น
กันว่าเขาเหล่านั้น ไม่มีค่า หรือความสำคัญ เพราะเป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่าในด้านของ
แรงคลาใจ และการเรียนรู้ของนักศึกษา และเป็นตัวเชื่อมที่ไม่เป็นทางการต่อหลักสูตรการศึกษา
ในสถาบันอุดมศึกษา

3.1.5 บุคลากรที่เป็นจุดสนใจ อาจเป็นผู้ที่เด่นดัง หรือการเรียนใน
ลักษณะบทละคร

3.1.6 นักศึกษา ผู้เรียนนั้นมิใช่เพียงผู้ที่จะต้องรับความรู้แต่จะต้อง
เป็นผู้ร่วมในการสร้างแบบแผนการเรียน และหลักสูตร อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ในอดีต
และความรู้ในปัจจุบัน ตลอดจนทักษะ และความเชี่ยวชาญล้วนแล้วแต่จำเป็นที่องค์ประกอบ และ
เป็นตัวเร่งในการเรียนรู้ของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษามักจะจัดให้มีการปฐมนิเทศน์แก่ผู้เรียนที่
เข้ามาศึกษาเพื่อให้รับรู้เกี่ยวกับ สถาบัน คณาจารย์ ห้องสมุด เพื่อน และประสบการณ์ที่ควร
จะแสวงหาระหว่างศึกษาในสถาบัน

3.2 ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเอกสารตีพิมพ์ และไม่ตีพิมพ์ คอมพิวเตอร์ สดุดิโอ และห้องทดลอง รวมทั้งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

3.2.1 สิ่งตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แบบเรียนสำเร็จรูป เกมส์ นอกจากนั้น ผู้สอนยังนิยมใช้วิธีการสอนแบบเขียนกระดานดำ การใช้เครื่องฉายแผ่นใส และบางที่เป็นวีดีโอเทป ซึ่งแนวโน้มในอนาคตได้มีการคาดการณ์ว่า อุปกรณ์การสอน(A.V.) จะมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกมากขึ้น คือ การใช้รูป 3 มิติ (Holography) และเลเซอร์ เป็นต้น

3.2.2 คอมพิวเตอร์ ได้รับการพัฒนาเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอน และให้คำแนะนำปรึกษา และปัจจุบันได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารงานวิชาการ และคณาจารย์ที่จะใช้ฝึกปฏิบัติการ โดยเฉพาะในส่วนของนักศึกษาที่มีความจำเป็นต้องรู้จักและใช้ประโยชน์ให้เป็น เพราะในโลกธุรกิจปัจจุบันคอมพิวเตอร์แพร่หลายไปทั่ว เนื่องจากมีขนาดเล็กลง และราคาถูก นักศึกษาสามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการศึกษาได้ สำหรับสถาบันอุดมศึกษามีแนวโน้มจะนำมาใช้ในการให้คำปรึกษาแนะนำเท่า ๆ กับการนำมาใช้เก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรในสถาบัน จำเป็นต้องได้รับการฝึกปฏิบัติเพื่อให้อาจปฏิบัติงานได้จริง และจำเป็นต้องติดตามวิทยาการใหม่ ๆ เหล่านี้ได้ทัน

3.2.3 ห้องทดลอง และห้องบันทึกเสียง โดยเฉพาะการเรียน การสอนทางด้านฟิสิกส์ ชีววิทยา และพฤติกรรมศาสตร์ ในขณะที่ห้องบันทึกเสียงใช้กับการเรียนการสอน สาขาศิลปะการแสดง

3.2.4 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ วัดได้จากจำนวนของปริมาณหนังสือในห้องสมุด ขนาดของคอมพิวเตอร์ ขนาด และการออกแบบห้องอัดเสียง หรือวัดจากทรัพยากรด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้สนับสนุนการเรียนการสอนนั้น ซึ่งมีใช้พิจารณาจากจำนวนเงินที่จ่ายไปเพื่อการนี้หรือพิจารณาจากค่าใช้จ่ายด้านเวลาเท่านั้น แต่จะพิจารณาจากการที่นักศึกษาสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้ได้คุ้มค่า และเป็นไปตามความสนใจอย่างแท้จริง

แนวคิดในเชิงสร้างสรรค์ ในยุคปัจจุบันที่สถาบันอุดมศึกษามีปริมาณประชากรผู้เรียนที่มีอายุมากขึ้น และหลากหลาย ความจำเป็น และโอกาสที่จะเลือกจ้าง และใช้ผู้ร่วมกิจกรรมจากชุมชนต้องมีมากขึ้นนอกจากนี้ ต้องสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันจากระบบศูนย์บริการการเรียนการสอนชุมชนได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีการเรียนการสอนเน้นด้านทฤษฎี ส่วนการปฏิบัติจริง ซึ่งออกฝึกปฏิบัติในชุมชน หลักสูตรในลักษณะ

ดังกล่าวจะกระตุ้นนักศึกษาในระดับอายุ หรือวัยต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการศึกษาตลอดชีวิตของตนเอง ทั้งการรับความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา และการศึกษาหาความรู้จากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

4. องค์กร (Organization) การจัดการศึกษาเพื่อให้หลักสูตร และการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น เบอร์ควิส ได้แสดงทัศนะว่า มีวิธีการอย่างน้อย 3 ทางที่จะต้องคำนึงถึงในการดำเนินงาน ลักษณะองค์กร และการจัดสายงานทางวิชาการให้มีอิทธิพลต่อความคล่องตัวในงานวิชาการ คือ

1. วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยต้องจัดหลักสูตรที่มีการประสานทรัพยากรอย่างน้อย 1-2 โปรแกรมการศึกษา
2. สถาบันต้องกำหนดวิธีการลำดับขั้นตอนหลักสูตรสำหรับปริญญาดุษฎีที่จะให้
3. มีการจัดบุคลากรในสถาบันให้เหมาะสม เพื่อดำเนินการตามหลักสูตร

เมื่อพิจารณาเกณฑ์ดังกล่าวแล้วสามารถจัดแบ่งองค์กรประกอบได้ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดหน่วยงานบริหาร ดังนี้

4.1 การจัดโปรแกรมการศึกษา ซึ่งแบ่งคร่าว ๆ ออกเป็น

4.1.1 โปรแกรมจัดเฉพาะ และกำหนดไว้แน่นอน เช่น สถาบันเฉพาะทางที่ฝึกผู้เรียนไปใช้ประกอบอาชีพโดยเฉพาะ เช่น ทหาร พยาบาล ตำรวจ

4.1.2 โปรแกรมประกอบด้วยวิชาเอก วิชาการศึกษาทั่วไป และวิชาเลือก

4.1.3 โปรแกรมหลาย ๆ วิชาเอก

4.1.4 โปรแกรมที่นักศึกษาทำสัญญาการเรียน

4.2 การจัดหน่วยงานบริหารมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ซึ่งใช้วิธีการจัดหน่วยงานบริหารหลายแบบด้วยกันแล้วแต่ละสถาบันจะเลือกเพื่อความเหมาะสมกับธรรมชาติของสถาบัน คือ

4.2.1 เฉพาะศาสตร์ เช่น คณะ และภาควิชา (Disciplinary Unit)

4.2.2 พหุวิชา (Multidisciplinary Unit)

4.2.3 สหสาขาวิชา (Interdisciplinary Unit)

4.2.4 หน่วยงานผสม (Matrix Unit)

4.2.5 สถาบัน หรือศูนย์ (Temporary Unit)

ข้อคิดที่ควรนำมาปฏิบัติคือ การจัดองค์การต้องสามารถยืดหยุ่น คือปรับเปลี่ยนได้ การจัดหน่วยงานที่ยึดติดอยู่กับระบบเดิม จะไม่เหมาะสมกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การจัดองค์การในลักษณะหน่วยงานผสม จะช่วยให้สถาบันสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิทยาการ และความก้าวหน้าของโลกได้

5. ขบวนการ (Procedures) ขบวนการจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือขบวนการวางแผนการเรียนการสอน ขบวนการกำหนดหน่วยกิต ขบวนการสอนทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียน และขบวนการวัดผล สรุปได้ดังนี้

5.1 ขบวนการวางแผนการเรียนการสอน (Program Planning) โดยส่วนใหญ่สถาบัน หรือคณะเป็นผู้กำหนดหลักสูตร (Faculty/Institution Determined) เนื้อหาวิชา และโครงสร้างหลักสูตร จัดทำโดยคณาจารย์ คณะหรือโดยกรรมการคณะ และนักศึกษา สามารถศึกษารายละเอียดได้จากคู่มือนักศึกษา ซึ่งมีแผนการเรียนตลอดหลักสูตร ความรับผิดชอบวางแผนการเรียนการสอน จึงขึ้นอยู่กับคณาจารย์มากกว่าผู้เรียน แต่ในบางสถาบัน อาจารย์ และนักศึกษาร่วมกันจัดทำ (Faculty Student Negotiated) โดยคณาจารย์จะกำหนดวิชาบังคับ ส่วนนักศึกษากำหนดวิชาเลือก หรืออีกวิธีหนึ่ง คณาจารย์ และนักศึกษาจะร่วมกันกำหนดรายวิชา และเรียนโดยทฤษฎีเรียนเป็นกลุ่ม หรือเป็นรายบุคคล นอกจากนี้บางสถาบันยินยอมให้นักศึกษากำหนดหลักสูตร (Student Determined) นักศึกษาเลือกแผนการเรียนได้ตามความถนัด มีคณาจารย์ให้คำแนะนำบ้างหากนักศึกษาต้องการ

5.2 การกำหนดหน่วยกิต (Crediting) มีทางเลือกหลายประการอาทิ พิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละหน่วย (Credit by Successful Completion of Instructional Unit) นอกจากนี้ บางสถาบันจะเทียบโอนหน่วยกิต (Transfer of College Credit) เพื่อให้นักศึกษาที่ต้องการย้ายเข้ามาเรียนไม่ต้องเสียเวลาเรียนวิชาที่เคยเรียนมาแล้ว สถาบันส่วนใหญ่ยินยอมให้มีการสอบคัดเลือกเข้าเรียน (Assessment of Prior Learning) อาจจะใช้วิธีทดสอบ หรือสอบสัมภาษณ์ ขึ้นกับปริมาณนักศึกษาที่มาสมัคร และจำนวนนักศึกษาที่สถาบันจะรับเข้าศึกษาได้ และเมื่อรับเข้าเป็นนักศึกษาแล้ว สถาบันอาจกำหนดให้เรียนบางรายวิชาเพิ่มเติม เพราะขาดความรู้พื้นฐาน หรือเพื่อพื้นฐานความรู้ การ

เรียนบางระดับไม่มีหน่วยกิตให้ (No Credit) แต่อยู่ในรูปของการสอบผ่าน หรือไม่ผ่าน นักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาหากสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีประสิทธิภาพ และความรู้เพียงพอในสาขาวิชาที่ศึกษา

5.3 การสอน (Teaching) การสอนเกิดขึ้นเมื่อมีส่วนสำคัญ 2 ส่วนคือ ผู้สอน และผู้เรียนส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่ง คือเนื้อหาวิชาที่จะสอน หรือเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน วิธีการสอน อาจจะเน้นที่เนื้อหาวิชา (Content Based Teaching) ซึ่งจะสอนโดยการบรรยาย ถาม ตอบ อ่าน บทเรียนแบบโปรแกรม เป็นต้น และการสอนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Interaction Based Teaching) โดยวิธีสัมมนา อภิปราย เข้าห้องปฏิบัติการ การถกเถียงปัญหา การสอนแบบทีม แบบกรณีศึกษา การอภิปรายย่อย การสมมุติสถานการณ์ เป็นต้น การสอนอีกวิธีหนึ่ง เน้นที่ตัวนักศึกษา (Student Based Teaching) ซึ่งให้นักศึกษาเรียนเป็นอิสระ หรือการเรียนระบบสัญญา เป็นต้น

5.4 การวัดผล (Assessment) มีหลายวิธีด้วยกันคือ วัดผลจากข้อสอบปลายปิด ข้อสอบที่นิยมออกมากที่สุดคือ ข้อสอบปรนัย การวัดผลด้วยข้อสอบปลายเปิด การวัดผลจากงานที่มอบหมายให้ทำ เช่นภาคินพนธ์ การวัดผลจากการทดสอบพฤติกรรม การวัดผลจากการสังเกต ข้อค้นพบตามสาขาวิชาที่เรียน และประการสุดท้ายคือการวัดผลจากทุก ๆ ด้าน เช่นการสอบรวบยอด เป็นต้น

6. ผลผลิต (Outcomes) คือบัณฑิต ซึ่งเป็นสิ่งชี้บอกได้ว่าหลักสูตรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด มีข้อพิจารณา 3 ประการคือ

6.1 เป้าหมายการศึกษาพิจารณาจากตัวบัณฑิต (Assumption About Education) เบลส์มา (William J. Bouwsma 1975) ให้แนวคิดของบัณฑิต 7 คุณลักษณะ ซึ่งยังยึดถือในการตั้งเป้าประสงค์การผลิตบัณฑิตมาจนปัจจุบันนี้ การที่สถาบันการศึกษาจะเน้นคุณลักษณะด้านใดให้เด่นชัดนั้น สถาบันจะกำหนดขึ้นโดยอาศัยปัจจัยภายนอก คือ ความต้องการของสังคมประกอบด้วย คุณลักษณะทั้ง 7 คือ ความเป็นผู้ดีมีศักดิ์ศรี (Aristocratic) ความเป็นนักวิชาการ (Scribe) ความเป็นพลเมืองดี (Civic) ความเป็นผู้รักความก้าวหน้า (Personal Self Cultivation) ความเป็นผู้เคร่งศาสนา (Christian Secular) ความเป็นผู้มีสุนทรีย (Romantic & Naturalistic) ความเป็นผู้รักการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ (Research)

6.2 คุณสมบัติของบัณฑิต (Definition of Outcomes) การกำหนดคุณสมบัติของบัณฑิตที่ต้องการนั้น ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษา (Institutional Perspective) ซึ่งอาจกำหนดเป็นคุณสมบัติทั่วไป หรือชี้เฉพาะโดยส่วนใหญ่วัตถุประสงค์จะเกี่ยวกับการเน้นความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ศึกษา ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม สามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรค และแก้ปัญหาได้ เบอร์ควิสาได้สรุปวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษา ที่นำไปกำหนดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตดังนี้

6.2.1 คุณลักษณะบัณฑิต ตรงตามจุดมุ่งหมายพื้นฐานของสถาบันการศึกษา

6.2.2 ความรู้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และทัศนคติที่ดี ซึ่งสถาบันคาดหวังว่า บัณฑิตจะต้องมีคุณสมบัติเหล่านี้

6.2.3 สร้างความชำนาญพื้นฐานเพียงพอที่จะแสวงหาความรู้ หรือพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น

6.2.4 ทรัพยากรพื้นฐานที่จะสามารถพัฒนาให้เกิดความสามารถเฉพาะตัว

6.2.5 คุณลักษณะทั่วไปของหลักสูตรที่จะจัดเตรียมคุณสมบัติต่าง ๆ ให้นักศึกษา

6.2.6 กิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันจัด เป็นไปเพื่อพัฒนาตัวนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่กล่าวมานี้จะนำไปกำหนดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต (Student Perspective) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถที่จะสร้างประโยชน์ต่อตนเอง สถาบันการศึกษา และส่วนรวมได้

6.3 การประเมินผลบัณฑิต (Assessment) สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องประเมินผลตัวบัณฑิต เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

6. แนวคิด บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 แนวคิดด้านแนวโน้มของหลักสูตร

หลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องและทันต่อสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะมีการค้นพบความรู้ใหม่อยู่เสมอในขณะที่ความรู้เก่าๆ บางอย่างได้รับการพิสูจน์ว่าผิดหรือไม่เหมาะสม จึงเป็นการยากที่นักวิชาการแต่ละสาขาจะรอบรู้ทันความรู้ใหม่อยู่เสมอ เมื่อมีความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมาย ก็ย่อมต้องการคัดเลือกความรู้ เพื่อให้ความรู้ใหม่มีบทบาทแทนความรู้เก่า เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ของสังคมได้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้รวบรวมแนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ และนำเสนอแนวโน้มหลักสูตรระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

แนวโน้มหลักสูตรระดับประถมศึกษา

1. คารแยกหลักสูตรประถมศึกษาในสังคม ชนบท เพราะการศึกษาในชนบทไม่ได้มุ่งสำหรับให้ผู้เรียนศึกษาต่อในชั้นมัธยม
2. การเรียนการสอนควรใช้เวลาสอนครึ่งวัน ที่เหลืออีกครึ่งวันควรจะสอนหนังสือ ให้กับผู้ใหญ่
3. โรงเรียนประถมศึกษาควรจะเป็นโรงเรียนชุมชน

แนวโน้มหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

1. รูปแบบของมัธยมศึกษา ต้องเป็นรูปแบบที่มีคุณค่าเท่ากัน ไม่ว่าจะ เป็นอาชีวศึกษาหรือสามัญศึกษา
2. รูปแบบของหลักสูตร อาจกำหนดแต่เพียงว่ามีวิชาบังคับจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นวิชาแกนกลาง 3 วิชา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าจะ เรียนสายใดต้องมีวิชาแกน 3 วิชา นี้ นอกนั้นเป็นวิชาเลือก ซึ่งมหาวิทยาลัยควรใช้ผลสอบในการพิจารณาตัดสินใจเข้ามหาวิทยาลัยด้วย

ในสหภาพโซเวียต หลักสูตรระดับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกคนให้เป็นนักวิชาการ เน้นการสอนทางวิทยาศาสตร์ ฝึกอบรมคนที่ไม่สามารถเรียนได้สูงให้เป็นช่างฝีมือ และประการ

สุดท้าย ผิดด้านพลศึกษาและฝึกคนให้เป็นทหาร ซึ่งแนวโน้มหลักสูตรก็ยังคง เน้นด้านวิทยาศาสตร์เป็นหลัก

นอกจากนี้ สันต์ ธรรมบำรุง ยังได้สรุปแนวคิดของ ทรัมป์ (Trump) และ มิลเลอร์ (Miller) ตลอดจน ทอฟเลอร์ (Alvin Toffler) และเชน (Harold Shane) ว่าแนวความคิดของทรัมป์และมิลเลอร์เน้นปรัชญาการศึกษา Existentialism ซึ่งเน้นมนุษย์นิยม และเอกัตบุคคล การเรียนการสอนแบบ Individualized Instruction และการเรียนรู้ด้วยตนเอง Self-Concept ส่วนทอฟเลอร์ เน้นอนาคตเป็นสำคัญ นักเรียนควรที่จะได้มีความสามารถที่จะแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ควรเน้นการศึกษาตลอดชีวิต นักเรียนสามารถจะเรียน ออกจากโรงเรียน หรือกลับเข้าเรียนใหม่เมื่ออายุเท่าใด ในช่วงใดของชีวิตก็ได้ แนวความคิดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดของการศึกษาซึ่งควบคู่ไปกับการทำงาน เช่นเดียวกับแนวคิดของเชน ซึ่งเน้นการศึกษาตลอดชีวิตและการทำงานนอกโรงเรียน

แนวโน้มหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

ในปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงหลักสูตรอุดมศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี และความเปลี่ยนแปลงของ สังคม แนวโน้มใหม่ของหลักสูตรอุดมศึกษา ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรใหม่ควรจัดให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจมากขึ้น ให้โอกาสวิชาใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้ง่ายและเลิกวิชาเก่าได้ ง่ายขึ้น
2. หลักสูตรควรเน้นไปที่การผสมผสาน และคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา (Interdisciplinary Approach) มากขึ้น แต่ละสาขาวิชาที่จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนสาขาอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งในแง่วิชาการศึกษาทั่วไปและวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนะกว้างและมองเห็นแนวทางในแก้ปัญหาใหม่ ๆ ของสังคมได้ดีขึ้น
3. หลักสูตรแนวใหม่จะหันมาเน้นเรื่องราวของสังคมมากขึ้นโดยเน้นบทบาทของผู้เรียนที่มีต่อสังคม ทั้งถิ่น และโลกในวงกว้าง การเรียนรู้จะเรียนจากสังคมได้พอ ๆ กับห้องเรียน

4. หลักสูตรแนวใหม่โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาชีพหันมาเน้นวิชาทางพฤติกรรม-ศาสตร์ที่ทำให้เข้าใจเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการวิเคราะห์ระบบและปัญหาในสังคมมากขึ้น

5. กระบวนการเรียนการสอนควรจะได้รับความสะดวกมากขึ้นควบคู่กับความพยายามที่จะพัฒนาหลักสูตรได้ดีขึ้น เพราะเพียงแต่เนื้อหาอย่างเดียวนั้นยังไม่ทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลได้ (โพพุรีย์ สีนลารัตน์ 2524)

สุบิน ปิ่นขยัน (2530) ได้ให้ข้อคิดเห็นซึ่งเป็นแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ว่าหลักสูตรที่ดีควรต้องมีลักษณะ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นขบวนการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน
2. เป็นขบวนการที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามที่สังคมพึงประสงค์
3. สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ง่าย หรือมีความยืดหยุ่นสูง
4. เป็นขบวนการบูรณาการ (Integrated) ในด้านการพัฒนาความคิด ความเชื่อค่านิยม เจตคติ และการสร้างสรรค์

จากการสัมมนาเรื่อง บทบาทของมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า ได้มีข้อเสนอแนะเรื่องหลักสูตร สรุปได้ว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น มีการปรับหลักสูตรเพื่อสามารถให้บัณฑิตออกไปทำงานได้ และช่วยสร้างงานในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะบัณฑิตในสาขาวิชาชีพ ทั้งนี้โดยจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการในทางสังคมและ เศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย (เอกสารสัมมนา 2527)

ดังนั้น เมื่อเทคโนโลยีปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะการว่างงาน ในบางสาขาก่อให้เกิดปัญหาการไม่มีงานทำ หลักสูตรจึงต้องเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้สามารถสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศได้

6.2 แนวคิดด้านการประเมินหลักสูตร และ เกณฑ์การประเมินหลักสูตร

ธวัชชัย ชัยจิระฉายกุล (2527) ให้ข้อคิดเห็นในการประเมินหลักสูตรว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะผลจากการประเมินจะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรต่อไป สำหรับจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527) สรุปว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร 2 ประการคือ ประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลการประเมินนั้นเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และ ประเมินผลเพื่อสรุปคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรว่าดีหรือควรปรับปรุงแก้ไข ควรใช้ต่อไป หรือยกเลิกทั้งหมด หรืออาจยกเลิกเพียงบางส่วน

เกณฑ์การประเมินหลักสูตร กำหนดเกณฑ์ที่เน็กลิย์และอีแวนส์ (Neagly and Evans 1967) ให้ไว้มี 7 ประการ คือ

1. หลักสูตรที่ดีจะต้องมีการวางแผนจัดทำ และ ประเมินผลอย่างเป็นระบบ
2. หลักสูตรที่ดีจะต้องสะท้อนวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาออกมาเด่นชัด
3. หลักสูตรที่ดีจะต้องรักษาคุณภาพของวัตถุประสงค์ด้านต่าง ๆ ไว้โดยตลอด
4. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้ได้ประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกัน
5. หลักสูตรที่ดีจะต้องยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์ และสภาพของผู้เรียน
6. หลักสูตรที่ดีจะต้องใช้ประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้ และ จากทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้มากที่สุด
7. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้ผู้เรียนแต่ละคนมีโอกาสได้พัฒนาตนเองไปให้ถึงขีดสุด

สำหรับรูปแบบการประเมินหลักสูตรนั้น อุทุมพร ทองอุไทย (2520 อ้างใน สมหญิง จันทรุไทย 2530) ได้เสนอรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal-Attainment Model) เป็นรูปแบบที่เน้นจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก โดยพยายามกำหนดจุดมุ่งหมาย และตีค่าจุดมุ่งหมาย การประเมินจะทำให้คุณค่ามากหรือน้อย พิจารณาจากวัตถุประสงค์ที่บรรลุผลสำเร็จ ผู้ดำเนินการประเมินนี้ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) และ แฮมมอนด์ (Hammond)
2. รูปแบบที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) รูปแบบนี้อาศัยเกณฑ์เป็นหลัก แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1 เกณฑ์ภายใน ได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้อัตถุประสงค์บรรลุผล เช่น การประเมินกระบวนการ หรือวิธีการ

2.2 เกณฑ์ภายนอก ได้แก่ ผลของการที่วัตถุประสงค์บรรลุผล เช่น การประเมินผล

ผู้ดำเนินการประเมินแบบนี้ได้แก่ สคริเวน (Scriven) และสเตค (Stake)

3. รูปแบบที่ช่วยการตัดสินใจ (Decision Model) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจ ผู้ดำเนินการประเมินนี้ได้แก่ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) โพรวัส (Provus) และอัลคิน (Alkin)

6.3 การจัดหลักสูตร และระบบอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น การศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาในสหรัฐอเมริกาสรุจากหนังสือ Mission of the College Curriculum มีหัวข้อสำคัญดังนี้

1. การแบ่งยุคการศึกษา ได้แบ่งการศึกษออกเป็น 2 ยุค คือ
ยุคแรก (ค.ศ.1870-1910) เป็นยุคที่มุ่งเน้นการให้การศึกษเฉพาะทางสะท้อนให้เห็นถึงการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการประกอบอาชีพ และสร้างอาชีพใหม่ทางอุตสาหกรรมขึ้นอย่างรวดเร็ว

ยุคที่สอง กำหนดช่วงเวลาที่ชัดเจนไม่ได้ แต่เป็นยุคที่นักศึกษามีข้อเรียกร้องในการจัดหลักสูตรการเรียนมากขึ้น และนักศึกษามีหลายประเภทมากขึ้น เช่น นักศึกษาผู้ใหญ่ นักศึกษาบางเวลา เป็นต้น และนักศึกษบางรายปฏิเสธหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยจัดให้ โดยจะเลือกเรียนเฉพาะสิ่งที่ตนต้องการใช้ในการนำไปประกอบอาชีพ ทำให้เกิดสถาบันการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ แข่งกับมหาวิทยาลัยขึ้น เช่น วิทยาลัยชุมชน (Community College) และมหาวิทยาลัยอิสระ (Free University)

2. การจัดหลักสูตรการศึกษา ในทั้ง 2 ยุค แบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ
แบบที่ 1 (ค.ศ.1636-1870) หลักสูตรมุ่งเน้นการสอนทางศิลปศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม และเสริมด้านวิชาชีพ เช่น ครู เสมียน แพทย์ นักกฎหมาย

แบบที่ 2 (ค.ศ.1871-1960) หลักสูตรมุ่งเน้นด้านการเสริมสร้างความรู้ใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิต การนำความรู้ไปใช้ในการทำงานมากขึ้น เกิดวิชาการใหม่ ๆ ขึ้น เช่น วิศวกรรมและธุรกิจ ซึ่งอาจจำแนกเป็นสาขาใหญ่ ๆ ได้ 2 สายคือ วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์

แบบที่ 3 ปัจจุบัน หลักสูตรสนองตอบความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น เป็นลักษณะของศูนย์รวมวิชาการ (Academic Shopping Center) ที่ผู้สนใจไปรับวิชาการใด ๆ สามารถเลือกซื้อ เลือกศึกษาได้ตามความพอใจ โดยมุ่งสนองตอบความต้องการของนักศึกษา และตลาดแรงงานเป็นสำคัญ การศึกษาหาความรู้ในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ เพราะความรู้คือ อำนาจ (Knowledge is power) เนื่องจากสามารถสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจ และการเมืองได้ นอกเหนือจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต

การศึกษาระดับปริญญาตรีในสหรัฐอเมริกา มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งในด้านสภาพทั่วไปของสังคม ด้านตัวนักศึกษา ซึ่งอายุผู้เรียนมากขึ้น และส่วนมากจะทำงานไปด้วย เรียนไปด้วย ด้านสถาบันการศึกษา ซึ่งอาจตั้งขึ้นเพื่อกลุ่มคนบางกลุ่ม และด้านหลักสูตร ซึ่งมีความหลากหลายมากขึ้น เพราะมุ่งตลาดนักศึกษาเป็นสำคัญ เนื่องจากความจำเป็นทางการเงินซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพติดตามมา

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดหลักสูตร ได้แก่ อิทธิพลจากภายนอก และอิทธิพลภายใน

อิทธิพลภายนอก ได้แก่ อิทธิพลทั่วไปจากประชาชน สื่อสารมวลชน และศาสนา อิทธิพลจากความมุ่งหวังของบัณฑิต เพื่อประกอบอาชีพหรือเรียนต่อ อิทธิพลทางด้านภูมิปัญญาและวิชาการ ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นเร็วมาก และสมาคมวิชาชีพเป็นผู้กำหนดว่า ในแต่ละวิชาชีพต้องเรียนอะไร ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดหลักสูตรให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ซึ่งจะยอมรับรองผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลจากตัวนักศึกษา อิทธิพลจากกฎระเบียบต่าง ๆ ของรัฐ และสถาบันที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และอิทธิพลจากความเกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น

อิทธิพลภายใน ได้แก่ อิทธิพลจากภาควิชา หน่วยงานทางวิชาการภายในสถาบันอธิการบดี และคณบดี คณาจารย์ นักศึกษา และกิจกรรมนอกหลักสูตรหรือเสริมหลักสูตร

การจัดหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ต้องสอดคล้องกับสังคมเป็นสิ่งสำคัญ และต้องสามารถตอบสนองความต้องการของปัจเจกชนได้ด้วย การจัดการศึกษาให้มีสภาวะแวดล้อมที่สร้างสรรค์ในการเรียนรู้นั้น ต้องสามารถพัฒนานักศึกษาด้านต่าง ๆ เหล่านี้ได้

คือ เข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถเผชิญปัญหาวิกฤต สามารถแก้ปัญหาโดยไม่ใช้อารมณ์ และพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างผู้มีปัญญา มีความรู้ ความสามารถที่จะช่วยให้ทางานทางได้ มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะทักทิมชีวิตที่สมบูรณ์ สามารถสร้างเป้าหมายของชีวิต สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ เป็นต้น

4. ทางเลือกของสถาบันอุดมศึกษา ในสหรัฐอเมริกาแบ่งสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 5 ประเภท คือ วิทยาลัยชุมชน (Community College) วิทยาลัยศิลปศาสตร์ (Liberal Arts College) วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (Comprehensive University and College) มหาวิทยาลัยปริญญาเอก (Doctoral Degree Granting University) และมหาวิทยาลัยวิจัย (Research University)

5. โครงสร้างหลักสูตร จะประกอบด้วย วิชาการศึกษาทั่วไป วิชาแกน และวิชาเลือก

6. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษากับโลกของการทำงาน สถาบันอุดมศึกษาต้องพยายามมีบทบาทมากขึ้นในการเตรียมคนเข้าสู่การงานอาชีพ ด้วยการจัดหลักสูตรที่เหมาะสม และอำนวยความสะดวกในการให้คำปรึกษาเรื่องอาชีพต่าง ๆ ด้วย

7. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรของอุดมศึกษาอเมริกัน มี 5 แบบ คือ

1. การสร้างวิทยาลัยหรือสถาบันใหม่
2. พัฒนาลักษณะใหม่ให้เกิดขึ้นในสถาบันเดิม
3. นำหลักสูตรเดิมมาปรับเปลี่ยนใหม่
4. ปรับเปลี่ยนหลักสูตรเดิมแต่เพียงเล็กน้อย
5. ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกี่ยวข้อง

หลักการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจความต้องการในการเปลี่ยนแปลง การวางแผนและจัดระบบความคิดในการเปลี่ยนแปลง การดำเนินการเปลี่ยนแปลง และการจัดทำหลักสูตรใหม่

ซูซาน ทิฟ (Susan Tiff อ้างในสุรศักดิ์ หลาบมาลา 2532) กล่าวว่า ปัจจุบันนักศึกษาที่เรียนในระดับอุดมศึกษาจะมีอายุมากขึ้น จากข้อมูลของคณะกรรมการอุดมศึกษา (College Board) นักศึกษาที่มีอายุมากกว่า 25 ปี เข้ามาสู่ระบบอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มจากร้อยละ 45 เป็นร้อยละ 79 ในปี ค.ศ. 1969-1984 ในจำนวนนี้เป็นสตรีร้อยละ 60

และร้อยละ 70 ทำงานเต็มเวลา สาเหตุของการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักศึกษาที่มีอายุมากขึ้น เป็นผลจากอัตราการเกิดของประชากรลดลง ประชากรวัยเรียนเดิม (18-22 ปี) ที่เข้ามาในระบบอุดมศึกษาลดน้อยลง สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องเปิดหลักสูตรสำหรับคนอีกกลุ่มขึ้นและในช่วงนี้ประเทศสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมบริการ และเทคโนโลยีระดับสูง ความต้องการที่จะศึกษาเพื่อหาความรู้ไปปรับปรุงฐานะการงาน และปรับปรุงงานจึงเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาตอบสนองทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น ตั้งศูนย์เด็กเล็กในบริเวณสถาบันการศึกษา เพื่อรับเลี้ยงบุตรธิดาของนักศึกษา เวลาในการเรียนการสอนยืดหยุ่น โดยเรียนหลังจากช่วงเวลาเลิกทำงานแล้ว เพื่อให้นักศึกษาที่ทำงานเต็มเวลาสามารถศึกษาหาความรู้ได้ การเปิดบริการของร้านขายหนังสือ และห้องสมุด ขยายเวลาบริการเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาการเรียน บางสถาบันได้จัดหอพักที่มีเครื่องใช้พร้อมสำหรับมารดา และบุตรด้วย เช่น วิทยาลัยแซทเทม ส่วนมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ ซานตาครุส จัดบ้านพักประเภทครอบครัว วิทยาลัยเอเดอर्टด ณ เมืองเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก จัดหอพักสำหรับผู้เกษียณอายุพร้อมเตียงพยาบาล ส่วนด้านโปรแกรมการเรียนการสอน มีระบบเรียนทางโทรศัพท์ ทางไปรษณีย์ เพื่อให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลสถาบันสามารถเรียนหนังสือได้ และโปรแกรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เกษียณอายุ ซึ่งทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่าง เป็นบุคคลที่เกษียณอายุเช่นกัน

การศึกษาในประเทศญี่ปุ่น

นโยบายการศึกษาที่สืบทอดมาจากสมัยเมจิ (Meiji 1868-1912) เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษายุคใหม่ของญี่ปุ่น วัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเร่งรัดพัฒนาประเทศให้ทันกับความเจริญของประเทศตะวันตก โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ ตลอดจนกำหนดนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา โดยมีได้สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่เอกชนก็ได้มีบทบาทจัดการศึกษา โดยลงทุนเองและมีความมั่นคงขึ้นเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลในที่สุด

การอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่นจนถึงสิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 แบ่งเป็น 6 สมัยคือ

1. สมัยก่อนราชวงศ์เมจิ (-1868) มีลักษณะ เป็นสถานศึกษาในหมู่บ้าน และวัด ซึ่งผู้คนทั่วไปสนใจเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก

2. สมัยวางรากฐานการศึกษา (1869-1885) สมัยนี้โรงเรียนฝึกอาชีพของเอกชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว รัฐได้ออกระเบียบการศึกษา ค.ศ.1872 ขึ้น โดยแบ่งประเทศออกเป็นมณฑลการศึกษา มีระดับมหาวิทยาลัย 8 มณฑล ระดับมัธยมศึกษา 256 มณฑล และระดับประถมศึกษา 53,760 มณฑล ซึ่งยึดตามรูปแบบของฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศคือ มหาวิทยาลัยโตเกียว สถาปนาขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1877 สมัยนี้มีโรงเรียนอาชีพของเอกชนหลายแห่ง เปิดสอน

3. สมัยก่อตั้ง (1886-1903) เป็นยุคของความเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้มีการออกพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษา และกำหนดว่า วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยด้านการเรียนการสอนนั้น ต้องสามารถผสมผสานความรู้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้สนองตอบความต้องการของรัฐให้ได้ มหาวิทยาลัยต้องเป็นแหล่งฝึกฝนคนให้เป็นบุคคลชั้นนำ

4. สมัยความเป็นปึกแผ่น (1904-1914) ยุคนี้ได้ขยายการควบคุมจากรัฐไปยังเอกชน ในยุคนี้มีมหาวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้น แต่การควบคุมจากรัฐเป็นไปอย่างเข้มงวด

5. สมัยของการขยายตัว (1915-1931) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้เรียกร้องความเท่าเทียมกันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อให้ได้สิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกัน รัฐบาลจึงยอมรับความเท่าเทียมกันของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นแห่งชาติ

6. ช่วงสงคราม (1932-1945) รัฐควบคุมการศึกษาได้ทั้งระบบ แต่เนื่องจากเป็นช่วงสงครามจึงไม่มีการขยายสาขาวิชา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดขึ้นจากความศรัทธาในการศึกษาของผู้ก่อตั้ง และส่วนใหญ่ จะมาจากผู้ที่นับถือศาสนา ทั้งจากตะวันตกโดยเต็มรูปแบบ และกลุ่มศาสนาของประเทศญี่ปุ่นเอง

สมัยหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การศึกษาเริ่มเป็นระบบเดียวกัน และในยุคปัจจุบันนี้ได้เน้นความเป็นอิสระทางวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาจะเน้นในสาขาวิชาที่ถนัด เช่น สาขาสังคมศาสตร์ เปิดสอนหลักสูตรด้านกฎหมาย การปกครอง และ เศรษฐศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์ จะสอนเน้นหนักทางภาษาศาสตร์ หรือสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ จะเน้นด้านแพทย์ ทันตแพทย์ เกษศาสตร์ ฟิสิกส์ และ เกษตรกรรม เป็นต้น ในปี 1983 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศญี่ปุ่น มีภาควิชารวมกันทั้งสิ้น 25 ภาควิชา สามารถรับนักศึกษาได้ปีละ 16,669 คน ภาควิชาเหล่านี้ อาทิเช่น มนุษยศาสตร์ เทววิทยา ศาสนาพุทธ ภาษาศาสตร์

สังคมศาสตร์ อุตสาหกรรม การเมืองและเศรษฐกิจ การบริหารข้อมูล สุขภาพ วิศวกรรม-
 อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ชีวภาพ เกษตรศาสตร์ ฟาร์มโคนม สมุทรศาสตร์ สิ่งแวดล้อม อนามัย
 พลาสติก เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่า การอุดมศึกษาเอกชนของประเทศนี้ยังมีสาขาวิชาที่หลากหลาย
 มากและนอกจากนี้ยังมีการศึกษาต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของโรงเรียนชุมชน และการศึกษาทาง
 ไกลด้วย มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเปิดสอน 326 แห่ง สาขาวิชาที่เปิดสอนรวมกัน 1,162
 สาขาวิชา ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเปิดสอนในรูปแบบการศึกษาตั้งกล่าวเพียง 95 สถาบัน
 จำนวนภาควิชา 75 สาขาวิชาเท่านั้น

6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาท การกิจ จุดมุ่งหมาย สาขา
 วิชา สภาพแวดล้อม ปัจจัยที่ทำให้เลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และทิศทางการส่งเสริม
 เสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดังต่อไปนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาท การกิจ และจุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 มีดังนี้

ประทีรพรรณ โพธิ์กระจำจ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทในด้านการสอน
 การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และด้านถ่ายทอดรักษาศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดม
 ศึกษาเอกชน พบว่า

ด้านการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นต่อบทบาทที่คาดหวังในด้านการ
 สอนสูง แต่เห็นว่าวิทยาลัยของตนยังดำเนินการกิจด้านนี้อยู่เพียงระดับปานกลาง เท่านั้น แสดง
 ว่าอาจารย์เหล่านั้นมีความตระหนักถึงความสำคัญของการกิจด้านการสอน แต่บทบาทที่เป็นจริง
 ยังอยู่ในระดับปานกลางนั้นอาจเป็นเพราะ วิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่ยังมีสถานภาพในแง่การบริ
 หารบุคคลและการบริหารวิชาการไม่ดีนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาการ มักประสบปัญหาใน
 การสรรหาผู้สอนประจำ และผู้สอนพิเศษที่มีวุฒิ และประสบการณ์สูง นอกจากนั้นสถานภาพด้าน
 การเงินส่วนใหญ่ยังไม่อยู่ในสภาพที่จะเอื้ออำนวยต่อการจัดหาอุปกรณ์ และบริการทางการศึกษา
 อันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการเรียนการสอนให้เพียงพอได้

ด้านการวิจัย อาจารย์วิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับสูงที่จะ

ให้วิทยาลัยของตนดำเนินการกิจด้านนี้ แต่มองเห็นว่าวิทยาลัยของตนยังดำเนินการกิจด้านนี้อยู่เพียงระดับปานกลาง เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพทางการเงินของวิทยาลัยไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการในด้านการศึกษาได้อย่างจริงจัง

ด้านการบริหารทางวิชาการแก่สังคม อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านนี้ในระดับปานกลาง และมองเห็นว่าบทบาทในด้านนี้ยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุปัญหาทางการเงิน เมื่อวิทยาลัยยังอยู่ในสถานะที่จะต้องปรับปรุง และช่วยเหลือตัวเองให้ได้เพียงพอเสียก่อน โอกาสที่จะออกไปบริการทางวิชาการให้แก่สังคมจึงมีน้อย

ด้านการถ่ายทอดวิชาศิลปวัฒนธรรม อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านนี้ในระดับสูง แต่เห็นว่าวิทยาลัยของตนยังคงมีบทบาทด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อเปรียบเทียบค่าของคะแนนเฉลี่ยจากความคิดเห็นของอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของวิทยาลัยเอกชนพบว่า ส่วนใหญ่มีความหวังที่จะให้วิทยาลัยของตนทำหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ บทบาทในการสอน การวิจัย การถ่ายทอดวิชาศิลปวัฒนธรรมและการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มวิทยาลัยเอกชนที่มีอายุในการก่อตั้งมากและน้อย พบว่า บทบาทที่เป็นจริงของทั้ง 2 กลุ่มวิทยาลัย มิได้แตกต่างกันตามอายุในการก่อตั้ง ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้มีกำลังใจที่จะแข่งขันกันพัฒนาบทบาทและภารกิจของตน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขในเรื่องอายุสถาบัน การแข่งขันกันระหว่างสถาบันการศึกษาเอกชนจะชักนำให้คุณภาพของการศึกษาดีขึ้น

กฤษรี คำชาย (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของวิทยาลัยเอกชนในการพัฒนาประเทศ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอำนาจที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการกำหนดจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยเอกชน ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร ในระดับปานกลาง ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มผู้สอน กลุ่มที่มีอิทธิพลในระดับต่ำสุด ได้แก่ กลุ่มศิษย์เก่าและกลุ่มนายจ้าง ภาคธุรกิจเอกชน จุดมุ่งหมายในปัจจุบันของวิทยาลัยเอกชน ด้านผลผลิต ประกอบด้วย การพัฒนาผู้เรียนในด้านสังคม และจริยธรรม ความสามารถในการวิจัย การสนองความต้องการทางการศึกษาของสังคม ด้านกระบวนการผลิต ได้แก่ การพัฒนาการกีฬา และการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จุดมุ่งหมายตามที่คาดหวังว่าควรจะเป็น ด้านผลผลิต ประกอบด้วย การเน้นทางด้านสติปัญญาของผู้เรียน การตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน การฝึกให้ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ การพัฒนาผู้เรียนในด้านสังคม และจริยธรรม ด้านกระบวนการผลิตได้แก่

เสรีภาพทางวิชาการ และการสร้างบรรยากาศทางวิชาการ จุดมุ่งหมายตามที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันต่างกับที่คาดหวังว่าควรจะเป็นอย่าง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 และจุดมุ่งหมายตามที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบันไม่สัมพันธ์กับที่คาดหวังว่าควรจะเป็น เปรียบเทียบการให้ลำดับความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายของวิทยาลัยเอกชนระหว่างกลุ่มอำนาจภายในและกลุ่มอำนาจภายนอกนั้น สัมพันธ์กันทางบวกค่อนข้างต่ำ และการจัดลำดับความสำคัญจุดมุ่งหมายตามที่คาดหวังว่าควรจะเป็นของวิทยาลัยเอกชนระหว่างกลุ่มอำนาจภายในและกลุ่มอำนาจภายนอกนั้น สัมพันธ์กันทางลบค่อนข้างต่ำ จากการสำรวจวิธีการในการจัดเพื่อปรับปรุงจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยเอกชน พบว่ามีอยู่ 7 วิธี และจากการตรวจสอบความเป็นไปได้ของการจัดตามวิธีการต่าง ๆ พบว่า วิธีที่กลุ่มอำนาจเห็นสมควรจัดให้มีขึ้นมากที่สุดได้แก่ การประชุม การอภิปราย และการปฐมนิเทศ

จากการวิเคราะห์แนวทางเพื่อปรับปรุงจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยเอกชนด้านการเปิดสาขาวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยเอกชนควรจะได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเฉพาะของวิทยาลัย ดังนั้นวิทยาลัยจึงไม่ควรเปิดคณะวิชาซึ่งซ้ำซ้อนกับสาขาที่มีอยู่แล้วในมหาวิทยาลัย การปฏิรูประบบทำได้โดยรัฐควรแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาให้เอกชนด้านธุรกิจ และการพาณิชย์ในระดับปริญญาตรี รวมทั้งโอนอาจารย์จากมหาวิทยาลัยของรัฐมาสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยยังถือเป็นข้าราชการ เพราะด้านธุรกิจและพาณิชย์ จัดเป็นจุดเด่นของวิทยาลัยเอกชน ซึ่งสามารถทำได้มีประสิทธิภาพ และเป็นที่เชื่อถือในตลาดแรงงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีดังนี้
 สมหมาย จันทร์เรือง (2529) ได้ศึกษาถึงเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยเอกชน
 ในด้านการสอนและการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ พบว่าเป้าประสงค์ด้านการสอนและการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเอกชนมุ่งจัดการเรียนการสอน 3 ด้าน คือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยมีจุดเด่นที่สาขาบริหารธุรกิจ และในการเสนอเปิดสาขาวิชาใหม่ในอนาคตจะคำนึงถึงความต้องการของสังคม โอกาสหางาน และไม่ซ้ำซ้อนกับสถาบันที่จัดสอนอยู่ก่อนแล้วนอกจากนี้มีเป้าประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต และขยายตัวไปสู่บัณฑิตศึกษา เฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาต่าง ๆ

อรทัย โปธิสุข (2530) ได้ทำการวิจัย พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย และพบว่า สาขาวิชาที่เปิดสอนในช่วง พ.ศ.2520-2524 เป็นทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ โดยเน้นสาขาพยาบาลเพิ่มขึ้น ส่วนในช่วง พ.ศ.2525-2528 มีแนวโน้มขยายกว้างไปในทาง เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับที่ตั้ง และการจัดแบ่งพื้นที่การศึกษามีดังนี้

ซีเกอร์ (Seager 1961 อ้างใน ปริญา อังศุสิงห์ 2521) ให้ความเห็นในเรื่องการเลือกสถานที่ศึกษาว่า

1. ต้องมีขนาดกว้างขวางพอเหมาะกับโครงการปัจจุบัน และต้องขยายได้ในอนาคต
2. ต้องอยู่ในสถานที่ปลอดภัย สวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์ เพื่อกิจกรรมกลางแจ้ง และสันทนาการได้มากที่สุด
3. มีการวางผังให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต
4. ต้องจัดส่วนที่อึดอัด และ เจียบสงบให้แยกออกจากกัน เช่น ฝ่ายวิชาการ แยกจากฝ่ายบริหาร
5. ควรตั้งอยู่ในที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาจราจรน้อยที่สุด
6. ระบบจราจรในมหาวิทยาลัยควรแยกทางรถยนต์ รถจักรยาน และทางเท้า
7. การสร้างอาคารต้องคำนึงถึงการระบายอากาศ และแสงสว่างให้เป็นไปตามธรรมชาติ
8. สร้างด้วยวัสดุที่เลือกสรรมาอย่างดี ทนทาน และราคาพอสมควร
9. ภายในอาคารเรียน ควรมื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้สมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ได้มาก

ปริญา อังศุสิงห์ (2521) ได้แบ่งพื้นที่ในมหาวิทยาลัยออกเป็นเขต ๆ คือ เขตการศึกษา เขตที่พักอาศัย เขตกีฬา เขตที่จอดรถ เขตพักผ่อน และเขตที่สงวนหรือสำรองไว้เพื่อการขยายตัว สำหรับหลักการในการเลือกทำเลที่ตั้งของสถานศึกษา ควรจะได้พิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

1. มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างที่ดินของสถานศึกษากับชุมชนในย่านนั้น ๆ โดยถือว่าสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของชุมชน
2. มีความสัมพันธ์กับจำนวนประชากร สามารถบริการทางด้านการศึกษาได้ทั่วถึง
3. ระยะทางระหว่างบ้านกับสถานศึกษาไม่ห่างไกลจนเกินไป
4. ต้องคำนึงถึงขนาดของสถานศึกษา เมื่อถึงจุดอิ่มตัวสูงสุด
5. คำนึงถึงสวนสาธารณะ และบริเวณอื่น ๆ ซึ่งอาจใช้ในกิจกรรมอื่น
6. คงสภาพต้นไม้ และสิ่งที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ตามธรรมชาติ
7. บริเวณสถานศึกษาเป็นที่ดอน น้ำท่วมยาก และลักษณะของดินอยู่ในสภาพดี เหมาะสมกับการปลูกต้นไม้
8. บริเวณที่ดินมีขนาดเพียงพอ และขยายตัวได้ในอนาคต
9. มีบริการด้านสาธารณสุขเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเลือกที่ตั้งของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

สมบัติ วัจนะสาริกากุล (2524) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร พบว่า

สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านการเรียน การสอน ตามทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารนั้นตรงกัน เป็นอันดับแรกเห็นด้วยอย่างมากว่าสถาบันมีอาจารย์พิเศษที่ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ในสถาบันมีความรู้ ความสามารถในวิชาที่ตนสอน มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นครูและมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษา นอกจากนี้เนื้อหาของหลักสูตรมีต่อเนื่องสัมพันธ์กันดี ตลอดจนตำรา เอกสารประกอบการเรียนก็ได้มาตรฐาน แต่การจัดการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมวิชาชีพให้แก่ศึกษาน้อยกว่าการจัดการเรียนการสอนเรื่องอื่น ๆ

ด้านการบริหารงาน นักศึกษา และอาจารย์มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านการบริหารงานตรงกัน คือ ระดับปานกลางในเรื่องการประพฤติ ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสถาบัน แต่ผู้บริหารเห็นด้วยอย่างมากกับสภาพแวดล้อมด้านการบริหารทุกเรื่อง

ด้านการให้บริการนักศึกษา นักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารเห็นด้วยอย่างมากต่อการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่นักศึกษาที่มีผลการเรียนดี แต่มีปัญหาทางการเงิน

ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา นักศึกษาเห็นด้วยในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ต่อสภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา ส่วนผู้บริหารและอาจารย์เห็นด้วยอย่างมาก

ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน อาจารย์ และนักศึกษาเห็นด้วยปานกลางกับสภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน และผู้บริหารเห็นด้วยอย่างมาก

ด้านอาคารสถานที่ นักศึกษา และอาจารย์เห็นด้วยในระดับปานกลางกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ นักศึกษาเห็นว่า ที่นั่งพักให้นักศึกษาได้ทำงาน หรือสังสรรค์กับเพื่อน ๆ นอกเวลาเรียนไม่เพียงพอ อาจเป็นเพราะพื้นที่โดยเฉลี่ยของสถาบันค่อนข้างน้อย เนื่องจากสถาบันส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่ดินมีราคาแพง จึงไม่สามารถลงทุนในด้านพื้นที่ได้มาก ส่วนผู้บริหารเห็นด้วยอย่างมากกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ยกเว้นเรื่องห้องทำงานของอาจารย์คับแคบไม่เหมาะสม

ด้านการจัดการศึกษา เพื่อสนองความมุ่งหวังของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารเห็นด้วยอย่างมากกับสภาพแวดล้อมด้านนี้ และนักศึกษาก็เห็นด้วยในระดับปานกลางค่อนข้างสูงว่า การผลิตบัณฑิตของสถาบันนั้นคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ ความรู้และประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับนั้น เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับอาชีพที่นักศึกษาจะประกอบในอนาคต นักศึกษาที่จะออกจากสถาบันส่วนใหญ่จะมีความสามารถทางวิชาการสูง

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ทาให้นักเรียนเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เอกชน และสาขาวิชาที่จะเลือกศึกษามีดังนี้

สุนิสา อิมบารุง (2529) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ทาให้นักเรียนเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักศึกษา คือ สามารถเลือกเรียนคณะ และสาขาที่ต้องการได้ตามที่ชอบ อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิเป็นจำนวนมาก นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการสอน มีระบบบริหารงานของสถาบันที่สนับสนุนและเอื้ออำนวยต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มีการเอาใจใส่ต่อสวัสดิการต่าง ๆ ของนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษาเอกชนนั้นย่อมไม่ยอมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้านการบริหารของสถาบัน

เสริมศรี สวานไพรินทร์ (2532) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกสาขาวิชาที่จะศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. ลักษณะของนักเรียน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง เรียนในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ และศิลปะในสัดส่วนใกล้เคียงกัน เป็นนักเรียนจากโรงเรียนรัฐบาล และ เอกชนในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยเป็นนักเรียนจากโรงเรียนสาธิตน้อยที่สุด สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของนักเรียนนั้น บิดา มารดา ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย หรือมีกิจการส่วนตัวมากที่สุด และการศึกษาบิดาส่วนใหญ่มักมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมาก มารดามักมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด

2. การเลือกสาขาวิชา และสถานที่ที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

2.1 การเลือกสาขาวิชา สาขาวิชาที่นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ เลือกเป็นลำดับที่หนึ่งมากที่สุด คือ สาขาแพทยศาสตร์ และสาธารณสุข รองลงมา คือ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ สำหรับนักเรียนแผนการเรียนศิลปะเลือกสาขาอักษรศาสตร์ มนุษยศาสตร์และโบราณคดี เป็นลำดับที่หนึ่งมากที่สุด รองลงมาคือ สาขาสังคมศาสตร์ หากพิจารณาเกี่ยวกับค่าความนิยมในการเลือกสาขาวิชาแล้ว นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์มีค่าความนิยมในการเลือกสาขาแพทยศาสตร์ และสาธารณสุขมากที่สุด รองลงมาคือ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์ และวิทยาการคอมพิวเตอร์ ส่วนนักเรียนแผนการเรียนศิลปะมีค่าความนิยมในการเลือกสาขาอักษรศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และโบราณคดีมากที่สุด รองลงมาคือ สาขาสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนจะเลือกสาขาวิชาที่เอื้อต่อแผนการเรียนของตน รวมทั้งเป็นสาขาวิชาที่หางานหาได้ง่าย ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญอันดับหนึ่งในการตัดสินใจเลือกสาขาวิชาของนักเรียน เมื่อพิจารณาภาพรวมของการเลือกสาขาวิชาของนักเรียนทั้งหมดแล้ว พบว่า สาขาที่นักเรียนเลือกมากที่สุดคือ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขาที่นักเรียนเลือกน้อยที่สุดคือ สาขาศึกษาศาสตร์ และฝึกหัดครู

2.2 การเลือกสถาบันที่จะศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สถาบันที่นักเรียนเลือกเรียนลำดับที่หนึ่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในการเลือกสถาบันก็ได้ผลเช่นเดียวกัน

3. การเลือกสาขาที่จะศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของนักเรียน ในภาพรวม สาขาวิชาที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครเลือกมากที่สุดตามลำดับได้แก่ สาขา สังคมศาสตร์ สาขาอักษรศาสตร์ มนุษยศาสตร์และโบราณคดี สาขาวิทยาศาสตร์และวิทยาการ คอมพิวเตอร์ สาขาแพทยศาสตร์และสาธารณสุข สาขาวิศวกรรมศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ สาขา วิจารณ์ศิลป์ สาขาอื่น ๆ สาขาวิทยาศาสตร์การเกษตร และสาขาศึกษาศาสตร์ และการฝึกหัดครู

4. เหตุผลในการเลือกสาขาวิชาที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เหตุผล เรียงตามลำดับ มีดังนี้คือ

ชอบเพราะวางแผนไว้ตั้งแต่ต้น

เป็นสาขาที่น่าสนใจได้ประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้น

คิดว่าสามารถสอบเข้าเรียนได้

พิจารณาจากคะแนนสอบเข้าปีที่แล้ว และจำนวนรับในปีนี้

จบแล้วหางานทำได้ง่าย

5. ความเห็นเกี่ยวกับการสอบคัดเลือก

การวางแผนดำเนินชีวิตหลังจากจบชั้น ม.6 นักเรียนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดประสงค์ที่จะทำงานในระหว่างเรียนด้วย โดยมีความเห็นว่า การทำงานควบคู่กับการเรียน และอีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า เรียนเพิ่มเติมและหางานทำทำที่มีโอกาส

รูปแบบการเรียนต่อ และการวางแผนในการเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มุ่ง เรียนต่อในมหาวิทยาลัยจากรับของรัฐบาลมากที่สุด สำหรับการวางแผนการเรียน นักเรียน พิจารณาสาขา และสถาบันควบคู่กันมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการพิจารณาสาขา และสถาบันแล้ว นักเรียนมีแนวโน้มที่จะพิจารณาสาขาวิชาที่จะ เลือกศึกษาก่อนการพิจารณาสถาบัน

การวางแผนในการเรียน หากไม่สามารถสอบคัดเลือกเข้าเรียน มหาวิทยาลัยจากรับของรัฐบาลได้ นักเรียนส่วนใหญ่มุ่ง เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย/วิทยาลัยเอกชน มากที่สุด (ร้อยละ 45.4) รองลงมาคือ เรียนในมหาวิทยาลัยไม่จากรับ (ร้อยละ 29.6) การที่นักเรียนมีค่าความนิยมต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสูงขึ้นนี้ รัฐควรให้การสนับสนุนต่อสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนยิ่งขึ้น อันจะเป็นการแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาส่วนหนึ่งให้เอกชนได้มีส่วน ดำเนินการด้วย

งานวิจัยด้านการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

อัญชลี สีตบุตร (2532) ได้ศึกษาทิศทางการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของทบวงมหาวิทยาลัย และมีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการส่งเสริมการจัดการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของทบวงมหาวิทยาลัย รัฐมีแนวคิดว่าการจัดการศึกษาของเอกชนเป็นการลงทุน เพราะเจ้าของได้รับผลตอบแทนจำนวนหนึ่ง แต่เนื่องจากกิจการการศึกษาเป็นภาระหน้าที่ ที่รัฐจะต้องจัดให้แก่ประชาชน จึงถือว่าเอกชนเข้ามารับภาระเป็นหุ้นส่วนการจัดการศึกษา รัฐจึงได้มีวิธีการส่งเสริมใน 2 ประการ คือ ด้านบริหารได้ส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีมาตรฐาน ส่วนด้านวิชาการทบวงมหาวิทยาลัยจะส่งเสริมด้านวิชาการโดยตรงมากกว่าการส่งเสริมด้านทรัพยากรการเงิน โดยเฉพาะทางการกิจการเรียนการสอน อันได้แก่ คณาจารย์ นักศึกษา หลักสูตร อาคารสถานที่ อุปกรณ์การศึกษา และเสริมปัจจัยคุณภาพอาจารย์ผู้สอนเป็นหลัก ด้านการสนับสนุนการเงินเป็นไปในทางอ้อม คือ ให้ทางวิชาการมากกว่าตัวเงิน ได้แก่ การจัดสรรเงินอุดหนุนพัฒนาวิชาการ ค่าตอบแทนคณะกรรมการ เป็นต้น นอกจากนี้กำลังดำเนินการหาเงินกองทุนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2. การศึกษาความต้องการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้แก่ ด้านบริหาร และด้านวิชาการนั้น ทางด้านบริหาร สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องการการส่งเสริมมาก ทั้งทางการดำเนินการอย่างมีมาตรฐาน การวางแผนการส่งเสริมตำแหน่งวิชาการ โดยทบวงมหาวิทยาลัย จะต้องแจ้งนโยบาย กฎระเบียบต่าง ๆ ในเรื่องการจัดการศึกษาให้ชัดเจน และทบวงมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์ประสานงานกลางระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และเอกชนในการแลกเปลี่ยนด้านบริหาร และวิชาการ ส่วนความต้องการให้ทบวงมหาวิทยาลัยส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สามารถสร้างงานและประกอบอาชีพอิสระ การปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับเทคโนโลยี โดยมีการอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การส่งเสริมแต่งตั้งตราวิชาการและวิจัย ทบวงมหาวิทยาลัยต้องเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้ประสานงานการใช้ทรัพยากรห้องสมุดร่วมกัน สนับสนุนการเผยแพร่งานวิจัย การแนะนำนักศึกษาเพื่อสร้างงานตนเอง

3. วิธีการส่งเสริมของทบวงมหาวิทยาลัยต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านบริหารและวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องการให้ทบวงมหาวิทยาลัย

เป็นแหล่งข้อมูลกลาง เป็นผู้ชี้ทางการศึกษา แจ้างนโยบาย มีหนังสือคู่มือสำหรับปฏิบัติการตามขั้นตอนของทบวงมหาวิทยาลัย และ เป็นผู้ประสานงานระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และ เอกชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ ด้านบทบาทของการบริการชุมชนและศิลปวัฒนธรรม ทบวง-มหาวิทยาลัยควร เน้นที่สถาบันให้มีความติดตาม รายงานผลการดำเนินงาน และ ประชาสัมพันธ์

4. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เกิดจากทบวง-มหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนที่เกิดจากทบวงมหาวิทยาลัยคือ การกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อมาตรฐานวิชาการ บุคลากรของทบวงซึ่งรวมทั้งกรรมการ และ เจ้าหน้าที่ ชั้นตอนตามระเบียบราชการ ซึ่งควรมีการยืดหยุ่นบ้างตามสถานการณ์ และตามสภาพข้อเท็จจริง เพื่อให้สถาบันสามารถพัฒนาได้มากขึ้น สำหรับปัญหา อุปสรรคที่เกิดจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เกิดจากทัศนคติของเจ้าของผู้ลงทุน เนื่องจากการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะแรกจำเป็นต้องลงทุนสูง เมื่อไม่ได้รับผลสำเร็จตามที่มีแผนไว้ ก็จะชะลอการลงทุนที่จะพัฒนาสถาบันต่อไป ทำให้เกิดปัญหา แนวทางแก้ไข คือ การให้ความรู้ ข้อแนะนำสำหรับผู้ลงทุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังขาดผู้บริหารมืออาชีพ มีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพ อาจารย์ และ จำนวนการรับนักศึกษาที่ไม่ได้ตามจำนวน จึง เป็นปัญหาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

5. เสนอแนะวิธีการส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแก่ทบวงมหาวิทยาลัย แนวทางการส่งเสริมเพิ่มเติมจากที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ปฏิบัติอยู่แล้ว ได้แก่ เป็นผู้ชี้ทางด้านการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่ประเทศต้องการ

เป็นแหล่งข้อมูลกลางด้านการจัดการศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วางแผนการศึกษาร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้ความช่วยเหลือการเงินโดยหาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และ เอกชน ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อความร่วมมือทางวิชาการ

แก้ไขปัญหาค่าเรียนค่าธรรมเนียมผู้ทรงคุณวุฒิ และ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ให้เข้าจลัษณะงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และกฎเกณฑ์ให้เป็นมาตรฐาน และยอมรับทั้งฝ่ายราชการ และ เอกชน

ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและ
ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สังคมทราบ

ผู้สื ภาวกรูล (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียน
การสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ เปิดดำเนินการ
สอนระดับปริญญาตรี ในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์มากที่สุด คณะที่เปิดสอนในทุกสถาบันเหมือน
กันคือ คณะบริหารธุรกิจ ยกเว้นสถาบันที่เปิดสอนเฉพาะทางคือ คณะพยาบาลศาสตร์ และ
ในระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันที่เปิดสอนก็สอนในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ทุกสถาบัน โดยเฉพาะ
ด้านบริหารธุรกิจ (M.B.A.) เหตุผลที่นักศึกษาเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
เพราะมีคณะวิชาที่ชอบ และสาขาวิชาที่จะเรียนกั้ลัง เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน การสอน
ของอาจารย์มุ่ง เน้นให้นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาท้พานในภาคเอกชน และประกอบอาชีพอิสระ

ตอนที่ 2 หลักสูตรสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติด้านการศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีถึง 26 สถาบันนั้น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ
วิทยาลัยเอกชน พ.ศ.2512 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.2522 การ
เปิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนครั้งแรกใน พ.ศ.2512 นั้น รัฐได้นั้นแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศแล้ว จึงขอสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1-6 โดยสังเขป

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 (พ.ศ.2507-2509) ได้เริ่มกำหนดนโยบายอุดม
ศึกษาว่า จะส่งเสริมให้มีการผลิตบัณฑิตในอาชีพแขนงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับการขยายตัวทาง
เศรษฐกิจ พร้อมทั้งได้มีการขยายสถาบันอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาค โดยเปิดสอนในสาขาแพทยศาสตร์
วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ในช่วงแผนนี้ได้มีการจัดตั้งวิทยาลัย
เอกชนขึ้น แผนฯ นี้เน้นการผลิตกำลังคนเฉพาะสาขาที่ประเทศมีความต้องการสูง เช่น
แพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ลดความสูญเสียเปล่าาระดับปริญญาตรี เป็นการ
ผลิตบัณฑิตที่สนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม และมีปัญหารอบรู้ในวิทยาการชั้น
พื้นฐาน มีคุณธรรม จริยธรรม ใฝ่ใจหาความรู้ เป็นการริเริ่มวิทยาลัยชุมชน เพื่อผลิตกำลังคน
ระดับกลางที่ประเทศมีความต้องการมาก

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) มุ่งเน้นเรื่องคุณภาพการศึกษา และ
ปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และ
ผลิตบัณฑิต ในกลุ่มสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศด้วย

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) เน้นนโยบายการอุดมศึกษาที่ถือเป็น
ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา 4 ประการคือ ผลิตบัณฑิต วิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม
และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม เน้นนโยบายด้านการปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระ
กระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้มีความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและประสบการณ์ภาคปฏิบัติ
เพื่อให้การอุดมศึกษาสามารถสนองต่อความต้องการสังคมได้ดีขึ้น ในแผนได้เน้นการสนับสนุน
ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขยายการศึกษาในสาขาวิชาชีพที่สถาบันนั้น ๆ มีความพร้อม เพื่อที่จะ
ได้ร่วมกันรับภาระสาขาวิชาที่สถาบันนั้น ๆ มีความถนัดได้เต็มที่

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) เน้นด้านคุณภาพมากกว่าด้านปริมาณ
มุ่งให้บัณฑิตมีความสามารถสร้างงาน และประกอบอาชีพอิสระได้ รวมทั้งให้มีการปรับปรุง
หลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สังคม และทันต่อการ
เปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

โดยสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)
ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในส่วนที่สัมพันธ์กับการศึกษา ดังนี้

1. แผนพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสติ-
ปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรมและวัฒนธรรม มีพละกำลังที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ
พึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยีที่เหมาะสม และ
เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ
2. มีนโยบายสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความถนัด และความพร้อมจัดตั้ง
แทนภาครัฐ เพื่อแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
3. การพัฒนากำลังคนในระดับกลาง และระดับสูง มุ่งสนับสนุนในสาขาที่ขาดแคลน
และตลาดมีความต้องการ เช่น ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมงานโลหะ ธุรกิจบริการทันสมัย

เป็นต้น รวมทั้งเน้นให้มีความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานหลักและสมาคมวิชาชีพ ในการจัดทำแผนการผลิตบุคลากรระยะกลาง และระยะยาวระหว่างผู้ผลิตกับผู้ใช้งานใน สาขาวิชาชีพต่าง ๆ เช่น การแพทย์ วิศวกรรม เกษตรกรรม

4. เร่งรัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีในทุกระดับการศึกษา โดยจัดหลักสูตรการศึกษาให้มีความคล่องตัวในการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี

5. แผนงานส่งเสริมสุขภาพ ได้วางแนวทาง เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสุขภาพ พลานามัย และ นันทนาการ โดยมีมาตรการสนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนมีบทบาทในการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะการผลิตบุคลากรสาธารณสุขบางประเภทมากยิ่งขึ้น โดยทบทุนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้เอกชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้เท่าที่ควร

6. การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นหนักในเรื่องของการปรับปรุงคุณภาพ และการใช้งาน ดังนี้

6.1 กำลังคนด้านวิศวกรรมศาสตร์

6.1.1 สนับสนุนสถาบันที่ดำเนินการอยู่แล้วทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีการขยายการผลิตในสาขาดังต่อไปนี้ คือ เครื่องกล วัสดุไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ (รวมคอมพิวเตอร์) อุตสาหกรรม และ เคมี

6.1.2 ปรับปรุงคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา โดยปรับปรุงระบบการคัดเลือก เพื่อเพิ่มความสำคัญให้แก่ผู้ที่สนใจ และมีทักษะที่เหมาะสม ตลอดจนให้มีการปรับปรุงอุปกรณ์การฝึกภาคปฏิบัติให้ทันสมัย เพื่อให้นักศึกษาพร้อมที่จะออกไปสู่งานอุตสาหกรรม

6.1.3 สนับสนุนให้มีการวิจัย และ พัฒนาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และ ประสบการณ์ของอาจารย์ ซึ่งจะ เป็นผลดีต่อการสอน นอกจากนี้ควรมีมาตรการจูงใจด้านผลตอบแทน และการให้โอกาสหมุนเวียนไปปฏิบัติงานอื่น เพื่อเพิ่มความรู้ และ ประสบการณ์ทางด้านปฏิบัติ

6.2 กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์

6.2.1 ปรับปรุงระบบสอบคัดเลือกเพิ่มพูนการศึกษา และ สร้างโอกาสการทำงาน เพื่อจูงใจให้มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์สนใจเรียนด้านนี้มากขึ้น ซึ่งจะ ช่วยยกระดับคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาด้านนี้ได้อย่างมาก

6.2.2 จัดรูปแบบ และการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ให้มีการ ประสมประสานมากขึ้น ระหว่างการวิจัยของอาจารย์ และการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา รวมทั้ง ให้มีความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย

6.2.3 ให้มีระบบจูงใจให้อาจารย์มีการพัฒนาตนเอง เช่น ระบบการ ประเมินผลการทํางานอย่างจริงจัง การให้ทุนสนับสนุนในการร่วมฝึกอบรม สัมมนา และประชุม วิชาการ จัดโครงการศึกษาต่อเนื่องในเรื่องที่สำคัญ และจำเป็นแก่การปฏิบัติงาน

6.3 กำลังคนด้านเกษตรศาสตร์

6.3.1 ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสอดคล้อง กับตลาดแรงงานเอกชน ให้มีการฝึกงานมากขึ้น และปรับปรุงระบบฝึกงาน เพื่อให้สามารถดัดแปลงและปรับปรุงความรู้ พื้นฐานให้เข้ากับงานที่ได้รับมอบหมาย ให้มีการประสานงานด้านหลักสูตร และปริมาณการผลิต ระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาเดียวกัน

6.3.2 พัฒนาระบบการศึกษา โดยเฉพาะ "การศึกษาเพื่อบุตรเกษตรกร ให้เป็นเกษตรกรก้าวหน้า" โดยให้โอกาสแก่บุตรเกษตรกรในการศึกษาระดับปริญญา แต่มีข้อผูกพัน ในการเข้าทํางานในท้องถิ่นเดิม

6.3.3 ปรับปรุงระบบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ให้ตรงกับความต้องการ ของประเทศ

2. ลักษณะของหลักสูตรอุดมศึกษาไทย

ลักษณะ เด่นของหลักสูตรอุดมศึกษาไทย ซึ่งไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2526) ได้นำเสนอไว้ มีดังนี้ คือ

เป็นหลักสูตร โดย/เพื่อคนกลุ่มน้อย (Elite Group) เพื่อออกไปทํางานเป็นผู้ นําในสังคม ทําให้เนื้อหา หลักวิชา การสอน การประเมิน ตายตัว

เป็นหลักสูตรมุ่งใช้งาน ไม่เป็นทฤษฎีหลักการคือ เน้นงานง่ําให้คนออกไปปฏิบัติการ ได้ ไม่เน้นนักคิด นักวิเคราะห์ วิจัยหรือพัฒนาปรับปรุง

เป็นหลักสูตรที่อาศัยแนวคิดความรู้ฝรั่ง และมาตรฐานสากล เพราะบุคลากรไปรับ การพัฒนามาจากต่างประเทศ จึงได้มาตรฐานสากลเป็นแนวทาง และเกณฑ์มาตรฐานใช้เกณฑ์ มาตรฐานกลางเดียวกัน ทําให้หลักสูตรไม่มีความแตกต่างในแนวคิด และปรัชญาอย่างจริงจัง

เป็นหลักสูตรเฉพาะหน้า แก้ไขหามาากกว่าวางแนวทางในอนาคตนั้นคือ ต้องการ
 บัณฑิตสาขาไหน ก็เร่งพัฒนาปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรนั้นๆ ขึ้นมา ซึ่งอาจไม่ทันต่อความต้องการ
 เป็นหลักสูตรที่สนอง/ยอมตาม/รับใช้สังคมมากกว่าชี้แนะแนวทาง/สร้างสรรค์สังคม
 ใหม่ที่ดีกว่า ในสมัยก่อนสังคมต้องการข้าราชการ หลักสูตรก็สามารถผลิตข้าราชการได้อย่างดี
 ปัจจุบันต้องการคนไปทำงานวงการธุรกิจอุตสาหกรรม ก็ทำได้เช่นกัน

3. พัฒนาการของหลักสูตรสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

สำหรับหลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เปิดการสอนในหลักสูตรสาขา
 วิชาสังคมศาสตร์เป็นอันดับแรก ต่อมาจึงเปิดสอนสาขานิติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ
 ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลพัฒนาการของการเปิดหลักสูตรตามสาขาวิชา ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 โดยคือตามช่วงเวลาในแผนพัฒนาการศึกษาได้ดังนี้

แผนฯ 2 เปิดสอน 2 กลุ่มสาขาวิชา คือ กลุ่มสาขาวิชานิติศาสตร์ และกลุ่มสาขา
 วิชาสังคมศาสตร์ (บริหารธุรกิจ)

แผนฯ 3 เปิดสอนเพิ่มขึ้น 4 กลุ่มสาขาวิชา คือ กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์
 ศาสนาและเทววิทยา กลุ่มสาขาวิชาประยุกต์ และจิตรศิลป์ กลุ่มสาขา
 วิชาแพทยศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชา
 วิศวกรรมศาสตร์

แผนฯ 4 กลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนเพิ่มขึ้น คือ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

แผนฯ 5 กลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนเพิ่มขึ้น คือ กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์
 วนศาสตร์และการประมง

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ใช้เวลาประมาณ 17 ปี (ปี พ.ศ. 2513-2529) จึงสามารถ
 เปิดสอนได้ครบทุกกลุ่มสาขาวิชา ทั้งนี้เฉพาะกลุ่มสาขาวิชาที่รัฐอนุญาตให้เอกชนทำการสอนได้

เมื่อจำแนกจำนวนหลักสูตรสาขาวิชาที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการ
 สืบค้น 2 ครั้ง คือ สืบค้นครั้งที่ 1 เป็นการสืบค้นข้อมูลในช่วงวางแผนการวิจัย เมื่อวันที่ 30
 พฤศจิกายน 2530 มี 59 หลักสูตร และเมื่อสืบค้นครั้งที่ 2 ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิจัยเมื่อ
 วันที่ 23 พฤศจิกายน 2531 พบว่ามีความแตกต่างของจำนวนหลักสูตรเพิ่มขึ้นมาก คือ มีจำนวน
 หลักสูตรมีทั้งสิ้น 79 หลักสูตร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สาขาวิชาและจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี รวม 25 สถาบัน

สาขาวิชา	สำรวจครั้งที่ 1	สำรวจครั้งที่ 2
	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2531
มนุษยศาสตร์ ศาสนา และ เทววิทยา	14	14
ประยุกต์ และ วิจารณ์ศิลป์	1	10
นิติศาสตร์ (ไม่แยกหลักสูตร)	1	1
สังคมศาสตร์	29	37 *
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ	5	5
แพทยศาสตร์ และ วิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ	4	5
วิศวกรรมศาสตร์	3	4
เกษตรศาสตร์ วนศาสตร์ และการประมง	2	3
รวม	59	79

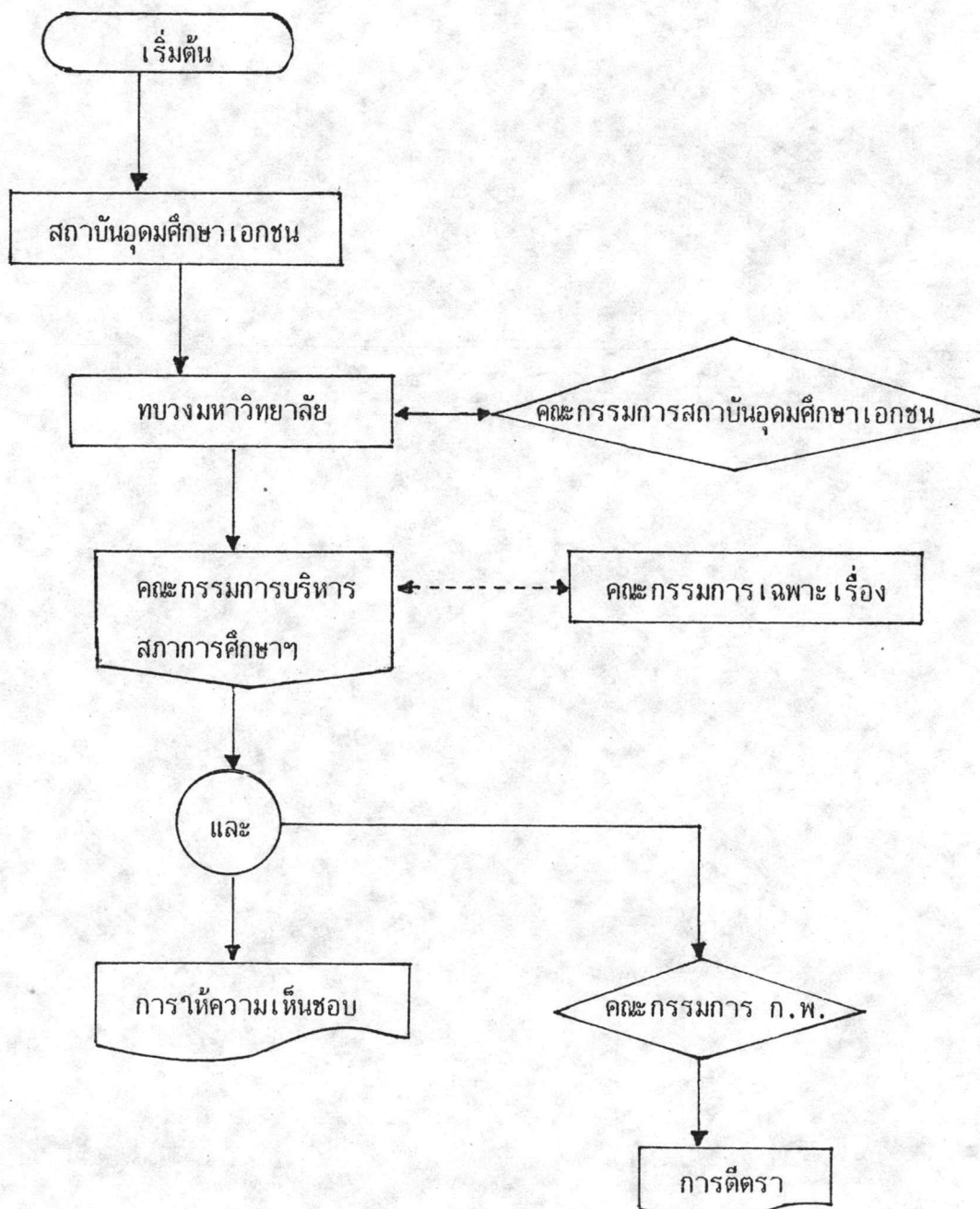
หมายเหตุ * สาขาวิชาสังคมศาสตร์ 37 หลักสูตรนั้น จำนวนเป็น

สังคมพฤติกรรมศาสตร์	18	หลักสูตร
บริหารธุรกิจและพาณิชยการ	15	หลักสูตร
การสื่อสารมวลชนและการเอกสาร	5	หลักสูตร
ธุรกิจบริการ	9	หลักสูตร

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของการเปิดหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้พัฒนาไป
 ในทิศทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา มากขึ้น กลุ่มสาขาวิชาที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 เปิดสอนมากเป็นพิเศษคือ สาขาวิชาการบริหารธุรกิจและการพาณิชยการ ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็ยังอยู่
 ในรูปแบบนี้ แต่มีทิศทางว่าจะ เปิดสอนสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์
 เพิ่มขึ้น

ขั้นตอนและแนวทางการจัดทำหลักสูตร การขอเปิดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ขั้นตอนการปรับปรุง หรือเสนอหลักสูตรใหม่ จะต้องผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารสถาบันเป็นอันดับแรก แล้วจึงเสนอเรื่องผ่านทบวงมหาวิทยาลัยไปยังคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แนวทางการพิจารณาขอเปิดดำเนินการสาขาวิชา และการพิจารณาหลักสูตรของ
ทบวงมหาวิทยาลัย

ทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2531
กำหนดแนวทางการพิจารณาขอเปิดดำเนินการสาขาวิชา และการพิจารณาหลักสูตรระดับปริญญาตรี
ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการกำลังคนและความต้องการของสังคม

- 1.1 พิจารณาและประเมินความต้องการกำลังคนในสาขาวิชาที่ขอเปิดดำเนินการ
- 1.2 พิจารณาความต้องการของสังคมในสาขาวิชาที่ขอเปิดดำเนินการ และ
ความต้องการของผู้เรียนหรือผู้รับโอกาสของการศึกษาระดับนี้
- 1.3 พิจารณาความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าวในข้อ
1.1 และ 1.2 ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและ เอกชนที่มีอยู่แล้ว
- 1.4 พิจารณาสภาวะการมีงานทำ รวมทั้ง โอกาสในการประกอบอาชีพของผู้
สำเร็จการศึกษา และการเพิ่มพูนความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. ความพร้อมและศักยภาพในการเปิดดำเนินการ

- 2.1 พิจารณาปัจจัยความพร้อมและศักยภาพที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอยู่
ขณะขอเปิดดำเนินการในเรื่องคณาจารย์ อุปกรณ์การศึกษา อาคารสถานที่รวมทั้งทรัพยากรและ
ปัจจัยสนับสนุนความพร้อมต่าง ๆ
- 2.2 พิจารณาศักยภาพในการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
เพื่อให้สถาบันมีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างมั่นคงตามเป้าหมาย
- 2.3 พิจารณาศักยภาพและความเป็นไปได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จะ
พัฒนาปัจจัยความพร้อม ได้ตามเกณฑ์เมื่อเริ่มเปิดสอนในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
- 2.3.1 คณาจารย์
1. สามารถที่จะจัดให้มีอาจารย์ประจำหน้าที่หัวหน้าสาขา
วิชา/ภาควิชา ที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโทหรือเทียบเท่า ที่ตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่ขอ
เปิดสอน และมีประสบการณ์การสอน และ/หรือ เคยทำงานในสาขาวิชานั้น หรือ เป็นผู้มีความรู้

ทางวิชาการอย่างค้ำรองศาสตราจารย์ ที่ตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่ขอเปิดสอน นอกจากนี้ยังต้องสามารถที่จะจัดให้มีอาจารย์ประจำอีกอย่างน้อย 2 คน ที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้มีตำแหน่งทางวิชาการอย่างค้ำผู้ช่วยศาสตราจารย์ที่ตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่ขอเปิดสอน

2. สามารถที่จะจัดให้มีส่วนของอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้เคยดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ และปริญญาโทหรือเทียบเท่าหรือเป็นผู้เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์รวมกัน ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของอาจารย์ประจำทั้งหมด

3. สามารถจัดหาอาจารย์ประจำที่คาดว่าจะมีเต็มตามโครงการ 5 ปี โดยระบุจำนวน จำนวนตามคุณวุฒิและสาขาวิชาเอก และแสดงปริมาณแต่ละปีจนเต็มตามโครงการ

4. สามารถจัดให้มีอัตราส่วนอาจารย์ประจำ 1 คนต่อนักศึกษารวมทั้งหมดของสถาบันไม่เกิน 20 คน สำหรับอัตราส่วนอาจารย์ประจำต่อนักศึกษานในแต่ละสาขาวิชาที่ขอเปิดดำเนินการ ต้องเป็นไปตามแนวทางการขอเปิดดำเนินการหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1	วิทยาศาสตร์การแพทย์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ	ไม่น้อยกว่า	1:8
4.2	เภสัชศาสตร์	"	1:8
4.3	วิจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์	"	1:8
4.4	วิศวกรรมศาสตร์	"	1:20
4.5	สถาปัตยกรรมศาสตร์ และ การผังเมือง	"	1:8
4.6	เกษตรศาสตร์ ป่าไม้ และ ประมง	"	1:20
4.7	คณิตศาสตร์ และวิทยาการ คอมพิวเตอร์	"	1:20
4.8	มนุษยศาสตร์ ปรัชญา และ ศาสนา	"	1:20

4.9 สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

ไม่น้อยกว่า 1:25

4.10 พาณิชยศาสตร์และบริหารธุรกิจ " 1:25

4.11 สื่อสารมวลชน และวารสาร

ศาสตร์ " 1:25

4.12 ธุรกิจบริการ " 1:25

4.13 นิติศาสตร์ " 1:50

อาจารย์ประจำ หมายถึง บุคคลผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นอาจารย์ประจำที่ปฏิบัติงานเต็มเวลา มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่ขอเปิดสอน

2.3.2 ภาระงานสอน

วิชาทฤษฎีและวิชาปฏิบัติ อาจารย์ประจำ 1 คน ควรสอนทั้งภาคปกติและภาคสมทบไม่เกิน 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่ควรมากกว่า 3 รายวิชาต่อภาค การศึกษาทั้งภาคปกติและภาคสมทบ

2.3.3 ห้องสมุด ห้องสมุดต้องกว้างขวางพอ และมีจำนวนที่นั่งในห้องสมุดคิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนนักศึกษาที่รับเข้าศึกษา และให้มีหนังสือตราประกอบ

รายวิชาที่เปิดสอนดังต่อไปนี้

1. ตรามาตรฐาน 1 ชื่อเรื่อง จำนวนไม่น้อยกว่า 3 เล่ม สำหรับนักศึกษาไม่เกิน 30 คน เมื่อมีนักศึกษาเพิ่มขึ้นให้จัดทำตรามาตรฐานให้ได้สัดส่วนกับนักศึกษาและให้มีหนังสืออ้างอิง 2 ชื่อเรื่อง
2. ในกรณีที่ไม่มีตราที่ตรงกับรายวิชาที่เปิดสอน ต้องมีหนังสืออ้างอิงประกอบอย่างน้อย 3 ชื่อเรื่อง
3. จัดให้มีวารสารทางสาขาที่เปิดสอน หรือทางสาขาวิชาที่สัมพันธ์กันอย่างน้อย 5 ชื่อเรื่อง
4. หนังสือตราที่จำเป็นเฉพาะสาขาวิชาที่มีได้ระบุไว้ในแนวทางนี้ให้พิจารณากำหนดตามความเหมาะสม

2.3.4 อุปกรณ์การศึกษา ให้มีอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ภาคทฤษฎี ให้มีอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นประจำห้องบรรยาย ห้องเรียน และโสตทัศนอุปกรณ์อื่น ๆ สำหรับการเรียนการสอนแต่ละสาขาวิชา และเพียงพอกับจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียนในแต่ละครั้ง

2. ภาคปฏิบัติ จะต้องมียุทธศาสตร์การทดลองรวม หรือแยกเฉพาะในบางสาขาวิชาที่กำหนดไว้ โดยจะต้องมีอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติให้เพียงพอและเหมาะสม

สำหรับอุปกรณ์การศึกษาเฉพาะสาขาวิชาที่มีได้ระบุไว้ในแนวทางนี้ให้พิจารณากำหนดให้เพียงพอและเหมาะสมตามแต่ละสาขาวิชานั้น ๆ

2.3.5 อาคารเรียน จะต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เช่น มีห้องบรรยาย ห้องสัมมนา ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการภาษา ฯลฯ โดยจะต้องมีลักษณะเป็นอาคารที่ดี และมีบรรยากาศเหมาะสมกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

3. การพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตร

3.1 พิจารณาโครงสร้าง และองค์ประกอบของหลักสูตรให้สอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี ของทบวงมหาวิทยาลัย และให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพของหลักสูตรในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

3.2 พิจารณาความสอดคล้องของหลักสูตรกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิตของแต่ละสถาบัน

3.3 เนื้อหาสาระของหลักสูตรเหมาะสมกับระดับอุดมศึกษา และมีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย

ทั้งนี้ ในการพิจารณาวิเคราะห์มาตรฐานหลักสูตรนั้น ให้พิจารณาสาระหลัก โดยไม่พิจารณาตรวจชำระคำอธิบายรายวิชาในเชิงรายละเอียด

นอกจากนี้ ยังต้องมีคณะกรรมการพิจารณามาตรฐานหลักสูตร เพื่อทำหน้าที่พิจารณาโครงสร้างหลักสูตร และเนื้อหาสาระของรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้หลักสูตรทุกสาขาวิชา มีความสมบูรณ์ ได้มาตรฐานอยู่ในระดับเดียวกับมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายของรัฐด้วย